

MUNTANYA

4,30€ / ANY 133 / DESEMBRE 2009 / **886**

CEC

BOTÀNICA

**Flora i vegetació
del roc de Forellac**

TREKKINGS

**Per les muntanyes
del Karakoram**

VIATGES

**Oest del Canadà
i Alaska**

ESCALADA HIVERNAL

El Taillon Cara Nord

EXCURSIONISME

**Els Camins del
Bisbe i Abat Oliba
(GR 151)**

Llegir
ens fa
lliures

Imagina, si vols, quantes coses genials pots arribar a llegir!

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació

6

14

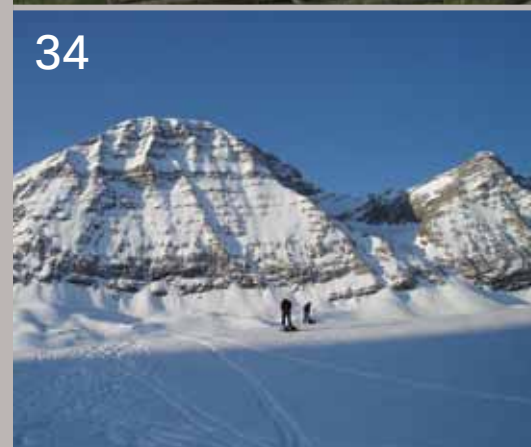
22

28

34

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

ANY 133 / NÚM. 886 / DESEMBRE 2009

ARTICLES

- 6 Els Camins del Bisbe i Abat Oliba
Aurora Montserrat
- 14 Flora i vegetació del roc de Forellac
Romà Rigol i Valentí González
- 22 Una passió a la fi del món
Toni Salas
- 28 Oest del Canadà i Alaska
Joan Giménez i Lluïsa Pretel
- 34 El Taillon Cara Nord
Jordi Bernat

SECCIONS

- 5 Editorial
- 38 Visions a la ploma
- 40 Vies d'escalada
- 42 Llibres i mapes
- 44 La motxilla de muntanya
- 48 Amics de la muntanya
- 50 Itineraris excursionistes

Portada: El salt del Molí (Vidrà), ruta del GR 151.
Foto: Valentí Zapater

Redacció i administració
Centre Excursionista
de Catalunya
Paradís, 10 i 12
08002 Barcelona
Tel.: 933 152 311
Fax: 933 151 408
revista.muntanya@cec.cat
www.cec.cat

Subscripcions
Tel.: 933 152 311
Subscripció anual: 24 €
(sis números)

Publicitat
Tel.: 696 206 159
revista.muntanya@cec.cat

Dipòsit legal
B-545-1958

ISSN
0212-2111

Director
Ferran Alexandri
ferran@alexandri.cat

**Edició i
assessorament lingüístic**
Estudi Ferran Alexandri
www.alexandri.cat

Secretari de redacció
Ernest Godó

Consell de redacció
Francesc Beato
Jordi Bernat
Joan Campaña
David Mengual
Enric Nosàs
Josep M. Sala
Valentí Zapater

Disseny i maquetació
Estudi Toni Inglès
www.toni-ingles.com

Cartografia
Albert Martínez

Impressió
IGOL, S.A.
Tel.: 933 726 361
www.igol.es
Imprès en paper ecològic

La revista *Muntanya* no comparteix necessàriament
l'opinió que s'expressa en els articles publicats, sinó
que la responsabilitat dels comentaris recau sobre
els autors respectius.
Es prohibida la reproducció parcial o total d'aquesta
publicació mitjançant qualsevol recurs o
procediment, incloent-hi la impressió, la reprografia,
la microfilmació, el tractament informàtic o qualsevol
altre sistema, sense l'autorització escrita de l'editor.

La revista *Muntanya*
és membre de:

Associació de Publicacions
Periòdiques en Català

Els topònims del Matarranya

Senyors, Us voldria felicitar pel canvi en la consideració de les catalanes terres del Matarranya que s'ha produït en els articles sobre vies d'escalada, en anomenar aquells topònims per la seva forma catalana, si més no en el número 883 de la revista. Moltes gràcies.
Jaume Viñas

Aquesta secció vol ser un lloc de trobada entre la revista i els lectors. No és, doncs, un apartat dedicat a la correspondència de temàtica general, sinó que està reservat a les cartes que tractin específicament dels continguts de la revista i del món de l'excursionisme.

Dos nous grans avencs a la serra de Tendeñera

Reproduïm els comentaris sobre l'article "Dos nous grans avencs a la serra de Tendeñera", publicat en el nº 885 de la revista Muntanya, que han aparegut al bloc d'espeleologia de la SIE GEB (www.espeleobloc.blogspot.com) el 14 d'octubre passat, perquè la Redacció considera que són d'interès general per al lector de la nostra revista i per al col·lectiu espeleològic.

Amb una magnífica foto d'en Roger Rovira a la portada, la revista *Muntanya* del CEC, (número 885 octubre 2009) ens presenta un article de Manel Trepà sobre les activitats de l'ERE-CEC a la zona central de la serra de Tendeñera. Les cavitats estudiades són la grallera de Batxessanga, de 452 m de desnivell (-405 i +47) i l'avenc de la Fita del Lluquens, de -428 m. L'article ironitza sobre les dificultats de fer prospecció espeleològica. Felicitem l'ERE-CEC per la feina realitzada. Sense desmerèixer aquestes troballes, ans al contrari, ja que han sabut trobar

unes esplèndides cavitats, cal constatar que aquest sector fou prospeccionat inicialment per la SIE els anys 1975, el 1982 i el 1983 amb resultats poc espectaculars (*Espeleosie* 28) quant a grans cavitats, però on es féu una primera tasca de catalogació i de troballes biospeleològiques.

Webmaster

Respecte a l'article de Tendeñera em quedo amb una frase de Jacinto Benavente "Mundo es este de toma y daca..." No calen expedicions nacionals, ni tampoc gent de fora per venir a explorar a casa... ¡Salut i bones exploracions!

Anònim

Es bo que trobeu noves cavitats amb la vella tècnica de sempre. Felicita-cions per als nous avencs. Em vénen ganes de tornar als Picos com als 80. El millor de tot, els textos irònics i divertits; forats en tenim molts, però textos tan atípics, no. Endavant.

Víctor Ferrer

Que en feia de temps que no gaudia d'un article bo, que defineix tan autènticament la comèdia. Enhorabona per les descobertes, això és bona divulgació de l'exploració i no la dels cracks a la barra del bar o la del taulell de l'oficina central del partit.

Manel

LA BÚSTIA DE MUNTANYA

Redacció de Muntanya
C/ Paradís, 10 i 12
08002 Barcelona
Fax: 933 151 408
revista.muntanya@cec.cat

Les cartes han de dur el nom i el telèfon del remitent. Per raons d'espai, poden ser resumides per la Redacció.

Els camins històrics de Catalunya

Per conèixer bé el nostre país cal caminar, trepitjar el paisatge i observar la personalitat que ofereix un territori. Per això és molt important la conservació o la recuperació d'antics camins de muntanya, sobretot si aquests senders aporten un patrimoni històric i cultural, a més a més del patrimoni natural, evidentment. Això mateix és el que pretén el GR 151, senyalitzat recentment, ja que descobreix un dels períodes que forjaren la història d'aquest país, el romànic, a través de les comarques d'Osona, el Bages, el Ripollès i el Conflent. I encara més: la descoberta del romànic gràcies a la figura del bisbe i abat Oliba, que durant el segle XI va fer possible amb els seus viatges l'arribada de noves idees a Catalunya.

Aquest gran camí, que comença a Montserrat i acaba a Sant Miquel de Cuixà, forma part del nostre territori i compleix amb la funció de fer conèixer el país on vivim d'una manera més profunda, tan necessària avui dia, en un moment en què les revistes de difusió excursionista publiquem molts reportatges de muntanyes d'arreu del món, fruit de l'afany viatger dels muntanyencs; però publiquem poc sobre les muntanyes dels Països Catalans. Estem convençuts, des de la Redacció, que és bo no oblidar mai els camins que recorren la nostra terra, el nostre paisatge.

En aquest número, doncs, us presentem una sèrie d'etapes molt significatives dels Camins del Bisbe i Abat Oliba (GR 151); concretament al seu pas per la comarca d'Osona, seguint els pasisatges del Ter, des de Vic fins al Bisaura. Us convidem a caminar per aquest gran sender català.

Ferran Alexandri
Director de *Muntanya*

Els clubs de muntanya i els joves

La presència de joves com a socis de clubs de muntanya ha disminuït notablement en tots els clubs del nostre país en els últims anys. Això és un fet que es repeteix també en altres clubs espanyols i francesos segons es desprèn de les manifestacions pronunciades pels responsables dels clubs fetes fa pocs dies en el marc de les trobades transpirinenques.

Aquest fet és un element preocupant per a tots els dirigents perquè si continuem així les entitats excursionistes es trobaran sense relleus en els propers anys i amb una manca de noves idees i d'empenta per fer projectes nous.

La importància d'aquest fenomen és de tanta magnitud que cal que totes les entitats posin tots els seus esforços en recuperar la joventut per als seus clubs, i això requereix fer una anàlisi profunda del que cal oferir als joves perquè participin com a socis dels clubs.

Creiem que no és qüestió de dir que no hi ha res fer perquè els joves són part d'una societat que s'ha tornat individualista i que cada cop es més difícil trobar voluntaris per fer coses per als altres, tret d'actuacions molt determinades i amb un impacte en els mitjans de comunicació.

En la recent trobada es van formular algunes hipòtesis sobre les possibles actuacions que permetrien que els joves se sentissin motivats en participar de les activitats d'una entitat excursionista; a tall de exemple s'apuntaren les següents: la possibilitat de tenir una professió com a guia de muntanya, el fet de participar en competicions i l'aventura com factor de motivació.

El Centre Excursionista de Catalunya veu també amb preocupació aquesta deserció dels joves. Per aquesta raó ha fet d'aquest problema el principal element de la seva estratègia. Per tal d'atreure els joves a les seves files tots els esforços aniran dirigits a aquest fi.

Josep Manel Puente
President del CEC

Fent un reportatge sobre el Bisaura tenia el salt del Moli a la llista, però no trobava el bon moment: tots els dies eren assolellats i, per a una fotografia d'aquest tipus, és millor un dia ben ennuvolat. Finalment vaig esgotar el temps una tarda, tot i que no duia frontal, i la vaig fer al vespre, tornant a correu cap a Vidrà abans que es fes fosc. La llum suau i de poca intensitat permet exposicions llargues que creen aquest efecte de l'aigua en moviment.

Foto: Valentí Zapater.
Càmera: Bronica ETRSi.
Objectiu: Zenzanon PE 75 mm 1:2,8.
Pel·lícula: Fujichrome Velvia 50
Exposició: 2"/f11.
Tripode i filtre polaritzador.

Trekkings d'alçada per a tothom

La Companyia de Guies del Centre Excursionista de Catalunya us presenta la programació dels trekkings i viatges que ha preparat per a l'any 2010

■ Febrer: PATAGÒNIA	■ Juliol: BALTORO
■ Març: FINLÀNDIA	■ Agost: RUWENZORI
■ Abril: TOUBKAL	■ Setembre: CAMÍ INCA
■ Abril: TASSILI N'AJJER	■ Octubre: ISLAND PEAK
■ Maig: ANNAPURNES	■ Novembre: SALTO ANGEL
■ Juny: ELBRÚS	■ Desembre: KILIMANJARO

Més informació:
Companyia de Guies del CEC / guies@cec.cat
Paradís, 12 / 08002 Barcelona / ☎ 933 152 311

Els Camins del Bisbe i Abat Oliba

El GR 151 al seu pas per Osona

Text: **Aurora Montserrat**

El GR 151 és una ruta per conèixer el paisatge que uneix les comarques del Bages, Osona, el Ripollès i el Conflent, que tenen el romànic com a element integrador i denominador comú. Per confeccionar aquest camí històric per la Catalunya central s'ha utilitzat com a fil conductor un personatge històric i reconegut del segle XI, el bisbe i abat Oliba.

El poble de Vilanova de Sau és situat en una vall encaixada per la cinglera dels Munts i de Puigdefar. A l'extrem de llevant hi ha l'església parroquial de Santa Maria, esmentada ja el 1040.

EL CAMÍ, UNA AUTÈNTICA RUTA DEL ROMÀNIC

Aquest GR es va inaugurar el 2008 amb motiu de la celebració del mil·lenari del nomenament d'Oliba com abat de Ripoll. Té un recorregut de 225 km (a més d'una variant de 58,5 km a Osona). El camí va des de Montserrat fins a Sant Miquel de Cuixà, i està dividit en tres trams: a) Montserrat (Bages) – Vic (Osona); b) Vic – Ripoll i Sant Joan de les Abadesses (Ripollès), i c) Ripoll – Sant Miquel de Cuixà (Conflent). De moment, però, el camí només està senyalitzat fins a la frontera amb França, ja que les gestions per continuar marcant el camí encara no s'han acabat. Es tracta d'un itinerari bidireccional traçat damunt

de camins antics i històrics, que connecta amb els territoris on Oliba deixà la seva llavor.

Aquest sender de gran recorregut permet seguir camins que abans eren usats com a vies de comunicació entre els pobles, per a les peregrinacions de monjos i artistes, etc. Recórrer aquesta ruta, doncs, permet descobrir les joies de l'art i l'arquitectura romàniques i alhora ens endinsa en la nostra història incipient. Dit d'una altra manera, podem assaborir el present a partir el nostre passat, la història medieval, la Catalunya de l'any 1000.

El camí comença al monestir benedictí de Montserrat, fundat per Oliba el 1023. Fins a Vic segueix el camí de Sant Jaume. Passa a tocar de Manresa, on Oliba intervingué en l'arranjament de la seu l'any 1020, ja que entre el 998 i el 1003 havia sofert diverses ràtzies sarraïnes. Continua cap al monestir de Sant Benet de Bages, una de les abadies benedictines més importants de Catalunya. En arribar a Navarcles segueix fins a Artés i l'Estany, on es pot visitar una altra joia del romànic, el monestir de l'Estany, ubicat en un racó de Catalunya poc conegut; és una abadia de canonges agustinians, fundada el 1080, molt ben conservada, amb un magnífic claustre de columnes dobles.

Després el camí creua la comarca d'Osona d'est a oest fins al pantà de Sau, on gira cap al nord per dirigir-se a Ripoll. Seguint a contracorrent el curs del riu Ter, el GR passa per Sant Joan de les Abadesses, Sant Pau de Segúries fins a Camprodon, on deixa el riu per dirigir-se cap a Molló, on entra al Conflent per acabar a Sant Miquel de Cuixà.

**LA RUTA D'OSONA
AL RIPOLLÈS
GR 151
VIC – RIPOLL –
SANT JOAN DE
LES ABADESSES**
Recorregut:
116 km.
Temps aproximat:
29 h.
Desnivell acumulat:
+2.925 m / -2.650.

**Església de Sant Feliu
de Savassona, situada
dalt d'un roquissar
conegut pel puig de
Sant Feliuet. Es troba
al centre de l'àmbit
ocupat per un antic
poblat ibèric. És
coneguda des del
1035.**

En aquest article descrivim només les etapes del GR 151 de la part de la ruta que es va fer primer, ja que la ruta és més llarga; només expliquem, doncs, la part que passa per la comarca d'Osona.

EL GR 151 VIC – RIPOLL – SANT JOAN DE LES ABADESSES

El sender es pot iniciar a Vic, a Ripoll o a Sant Joan de les Abadesses ja que el recorregut està senyalitzat en les dues direccions.

El camí entra a Osona des de l'Estany, deixa aquesta població en direcció nord-est per anar a buscar la serrat gran de Postius i baixar cap a la plana de Vic per la llarga vall de la riera de Muntanyola, que recull les aigües del torrent de Terradelles.

Pràcticament, estem caminant tota l'estona entre boscos de roures i pins vermells per una zona d'una gran bellesa, però alhora força desconeguda i, per tant, poc concorreguda, fet que traspua un encant especial. De tant en tant, entre la boscúria, podem albirar alguna masia vella, testimoni del passat. El verd d'Osona, especialment d'aquesta vall inicial, contrasta amb el paisatge de secà del Bages. El camí va perdent alçada pel vessant nord, fins a trobar, a 3 km de Santa Eulàlia de Riuprimer, el fons de la vall fins a la gran plana. Però de plana, tot s'ha de dir, en té ben poc, ja que es tracta d'un gran camp d'ondulacions i turons entre conreus, que formen un paisatge de multicolor segons l'època de l'any.

Passem a tocar del primer poble osonenc, Santa Eulàlia de Riuprimer i el primer edifici romànic, l'església homònima. Les serres que configuraven la vall per on anàvem acaben, i el paisatge es va obrint aplanat. Aviat trobem, ja damunt de la plana, el poble de Sentfores, dit popularment la Guixa, que

ens queda a la dreta. El camí marxa ara paral·lel al riu Mèder; més endavant el creuem, d'est a oest, i arribem fins a Vic.

1. De Vic a Folgueroles

Recorregut: 10,7 km.
Temps: 2 h 45 min.
Desnivell: +110 m / -45 m.
Llocs d'interès: centre històric de Vic; Museu Episcopal de Vic; pont d'en Bruguier; Ruta dels Molins de Calldenetes; església de Sant Martí de Riudeperes; espai natural Guillerries; Savassona; parc de les Set Fonts i nucli modernista de Sant Julià de Vilatorrada; nucli de Folgueroles i Casa Museu Verdaguier.

Aquesta és una etapa per conèixer la història de la plana de Vic. La població de Vic compta amb un gran patrimoni arquitectònic, que va des de les ruïnes romanes fins a la presència d'edificis medievals, barrocs o modernistes. La vila aplega una mica de totes les èpoques, testimoni de la gran riquesa cultural que es respira a Osona. La ciutat és també tot un referent al món firal: Mercat de Música Viva, Mercat del Gust, Saló de Muntanya, Fira d'Antiguitats, Mercat Medieval.

Anem a buscar de nou el riu Mèder, que ara ja ha abocat les aigües al Gurri; el creuem i avancem pel bell mig de la plana cap Calldetenes. Coincidint amb la Ruta dels Molins (ruta d'interès turístic senyalitzada per l'ajuntament) arribem a Sant Julià de Vilatorrada. Seguim per la plana, hem deixat la zona d'influència que les ciutats provoquen i seguim

entre camps i masoveries respirant aires de pagesia. Quan arribem a Sant Julià de Vilatorrada el camí circumda pel costat de sud-oest seguint el curs del riu fins a tocar el parc de les Set Fonts, tot un símbol del poble, per la seva bellesa i llarga història, al peu de les ruïnes del casal de Bellpuig, anomenat el castell pels vilatans. El camí fa aleshores un gir cap al nord per anar fins a Folgueroles, vila natal de Jacint Verdaguier, un altre bell llogaret, amb un casc antic ben conservat. Podem visitar la Casa Museu Verdaguier, que ens convida a conèixer l'origen de l'autor de *Canigó* i *L'Atlàntida*.

2. De Folgueroles al monestir de Sant Pere de Casserres

Recorregut: 11,5 km.
Temps: 3 h.
Desnivell: +85 m / - 200 m; +130 m / -80 m.
Llocs d'interès: ermita de la Mare de Déu de la Damunt; nucli de Tavernoles i església de Sant Esteve; església de Sant Pere i capella de Sant Feliuet (amb tombes antropomorfes) i monestir de Sant Pere de Casserres.

Etapa que destaca pel component cultural: el territori verdaguerià combinat amb una gran riquesa de masies i ermites romàniques fins al monestir de Sant Pere de Casserres. De Folgueroles el camí continua cap al monestir de Sant Pere de Casserres a través d'una ruta verdagueriana creada per donar a conèixer els paratges on el poeta solia passejar. El camí passa pel santuari de la Damunt, on Verdaguier hi anava sovint de petit amb la seva mare, situat en un lloc encimbellat que ofereix una bona panoràmica. Entre boscos, cada vegada més lluny de nuclis urbans, el camí fa via cap a Savassona, petit paradís per als escaladors de bloc.

En aquest municipi podem visitar l'església de Sant Pere de Savassona. Construïda pels vescomtes de Cardona el 1060, conserva la proporció i la bellesa dels edificis romànics del segle xi. També la capella de Sant Feliuet de Savassona, situada a dalt d'un puig coronat de penyes, a la qual s'accedeix per una escala tallada a la roca, és un magnífic mirador de Savassona i de la vall del Ter. Aquesta església està situada en un indret de gran interès arqueològic: hi ha restes de pedres neolítiques gravades i un poblat ibèric.

El camí continua per buscar el Ter que, seguint el seu curs a una certa alçada, fa via cap a Sant Pere de Casserres, situat a la part interior d'un meandre engorjat i molt pronunciat del Ter, mig envoltat pel pantà de Sau. Es tracta d'un antic monestir benedictí fundat pels vescomtes d'Osona-Cardona, del qual en resta sencera l'església romànica de tres naus i tres absis, una de les obres mestres del romànic català, al costat d'un gran campanar, i d'una bona part de les antigues dependències monàstiques i del claustre. El 1998 s'inaugurà la restauració moderna del monestir.

3. De Sant Pere de Casserres a Vilanova de Sau

Recorregut: 9,4 km.
Temps: 2 h 20 min.
Desnivell: +280 m / - 200 m.
Llocs d'interès: pantà de Sau i església de Sant Romà de Sau; església de Santa Maria de Vilanova i Museu Arqueològic de Vilanova de Sau.

Etapa de gran bellesa de paisatge, amb un bon desnivell, que recorre per camins antics. A partir d'aquí, la ruta canvia de perspectiva, deixa enrere, bastant enrere, la plana de Vic i s'endinsa cap a Sau i el Collsacabra en direcció al pantà de Sau i els imponents cingles de Tavertet. Desfem el camí de Sant Pere de Casserres fins al Parador de Turisme de Vic, excel·lent mirador del pantà de Sau. El camí continua per anar a buscar els plans de roca Roja, sobre unes cingleres no tan espectaculars i reconegudes com les de Taveret, però d'una gran bellesa i plenes de racons d'interès. Es tracta d'una llarga cinglera que continua per sobre Vilanova de Sau en direcció sud i que ofereix balconades de

El romànic de la comarca d'Osona

L'ESTIL LLOMBARD

La comarca d'Osona és una de les més riques en art romànic, amb més de noranta edificis amb elements d'aquest estil. Pràcticament tot és del segle XI, d'estil llobard, del primer art romànic, com l'anomenà Puig i Cadafalch.

És un estil arquitectònic desenvolupat a la Llombardia (Itàlia septentrional). Es caracteritza per un tipus d'edificació funcional i simple creada entre els segles IX i X pels Comacini, que l'estengueren per tot d'Europa. Les seves característiques principals són la cripta amb presbiteri realçat i els murs exteriors decorats amb bandes llobardes i arcs cecs de pedra, oberts sovint a manera de petits nínxols o galeries. Als Països Catalans, Santa Maria de Ripoll (1032) i Sant Vicenç de Cardona (1040) són els exemples més importants.

Un tret característic del romànic osonenc és el gran nombre de campanars. Es poden comptar fins a setze campanars sencers, i quatre de conservats en part, la majoria erigits entre segle XI al segle XII, fets a semblança del campanar de Vic.

- Les edificacions més importants del romànic d'Osona són:
- Campanar i cripta de la catedral de Vic (els únics elements romànics que es conserven actualment).
 - Església de Sant Martí de Riudeperes. (Documentada ja al 1050).
 - Església de Sant Esteve de Tàvernoles. (Erigida el 1083).
 - Església romànica de Sant Pere de Savassona. (Edificada el 1060).
 - Monestir de Sant Pere de Casserres. (La basílica es consagrà el 1053).
 - Església de Santa Maria de Vilanova. (Documentada entre els anys 1025 – 1050).
 - Campanar de Sant Romà. (Documentat entre els anys 1025 – 1050; actualment es troba inundat pel pantà de Sau, i segons el nivell d'aigua quedarà més o menys descobert).
 - Església de Sant Miquel de Sorerols. (Consagrada el 1095).
 - Ermita de Sant Bartomeu de Covildases. (Segle XII).

El monestir de Sant Pere de Casserres, una de les joies del romànic català, situat a la part interior d'un meandre engorjat.

panoràmiques fabuloses. Una cinglera que a mesura que avancem va perdent grandiositat, però que en certa manera podem dir que arriba, amb certs talls, fins a l'alçada de Taradell, i fa tota un barrera natural entre la plana de Vic i les Guilleries. El camí tan sols en recorre un tram. Passem a tocar pels espectaculars miradors de la roca del Migdia i la roca Falconera; el camí ja baixa serpentejant amb un fort pendent cap a Vilanova de Sau.

4. De Vilanova de Sau a Tavertet

Recorregut: 10 km.
Temps: 2 h 30 min.
Desnivell: +300 m.
Llocs d'interès: cingles de Tavertet, nucli de Tavertet, declarat bé d'interès cultural.

L'etapa de Vilanova de Sau a Tavertet també és de gran bellesa, sobretot per la gran visió de la cinglera que separa el Collsacabra de les Guilleries; però també per la panoràmica del pantà de Sau i de Tavertet.

Creuem el poble. A la dreta de l'església el camí continua en direcció nord-est per anar a buscar la presa de Sau. Des de Vilanova de Sau el camí coincideix amb el GR 2. Ja gairebé al pantà, arribem a Sant Romà de Sau, i al final trobarem les vertiginoses escales dels enginyers, fetes durant la construcció del pantà per superar el fort pendent que resta fins al nivell de l'aigua. Creuem el pantà i, coincidint encara amb el GR 2, ens enfilem cinglera amunt fins a arribar al pla del Castell i Tavertet.

Tavertet és un altre petit poble tot de pedra arran de la cinglera, amb antigues cases d'aspecte rural i l'església romànica de Sant Cristòfol de Tavertet, que conserva una valuosa imatge gòtica d'alabastre de Santa Maria. Es pot visitar el Museu de Tavertet, que exposa restes arqueològiques i etnològiques de gran interès.

5. De Tavertet a l'Esquirol (enllaç amb la variant)

Recorregut: 16,3 km.
Temps: 4 h.
Desnivell: +610 m / -480 m.
Llocs d'interès: cingle de l'Avenc; nuclis de Cantonigròs; gorges de la Foradada i nucli de l'Esquirol.

La ruta transcorre al llarg de les cingleres del Collsacabra, amb espectaculars vistes del Montseny i de les Guilleries.

De Tavertet, el camí va en direcció nord-est cap a Rupit, paral·lel a la cinglera, pels cingles de l'Avenc. Gairebé a mig camí ens trobem amb la variant GR 151.1 que va a buscar la serra de Cabrera i el coll de Bracons per retrobar novament el camí a Sant Joan de les Abadesses.

A la cinglera passem pel mirador del pla Boixer, on l'horitzó se'ns obre, si fa bo, fins al mar. Més a la vora podem veure un altre poble d'encant, Rupit, i als nostres peus una altra església romànica, Sant Joan de Fàbregues. Passat el desdoblament, el camí principal deixa de coincidir amb el GR 2, durant un bon tram va en direcció nord-oest carenejant per la muntanya del Pedrer fins a arribar a un dipòsit als peus del puig d'Urri que gairebé ens deixa a les portes de l'Esquirol.

Una vegada més som al vessant de la plana de Vic, i des d'aquí podem veure com la muntanya va davallant tranquil·lament cap a Vic. De Cantonigròs cap a l'Esquirol davalla el camí en direcció oest, com si volgués defugir de la plana al sud-oest per un paisatge de boscós, principalment de roures i alzines.

6. De l'Esquirol a Sant Pere de Torelló

Recorregut: 11,3 km.
Temps: 2 h 50 min.
Desnivell acumulat: +110 m / -190 m.
Llocs d'interès: la vall del Ges i el nucli de Sant Pere de Torelló.

Etapa que uneix dos indrets ben diferent d'Osona, on descobrirem la riquesa dels boscos de roure i alzina al costat solà, i en la zona d'obaga la vegetació de ribera. En aquesta ruta es creuen rius i rierols fins a arribar a Sant Pere de Torelló.

Des de l'Esquirol el camí continua, pràcticament en direcció nord-oest esquivant un terreny de petits

turons, entre carenes i valls, plenes de camps de pastura, entre boscos de solana i masos dispersos. El camí supera la serra del Feu, un altre excel·lent mirador, i continua en la mateixa direcció fins al serrat de la Cavorca, on el camí fa un gir cap a l'oest, per apropar-se a Sant Pere de Torelló.

7. De Sant Pere de Torelló a Santa Maria de Besora

Recorregut: 11,7 km.
Temps: 2 h 50 min.
Desnivell acumulat: +580 m / -340 m.
Llocs d'interès: santuari de Bellmunt; el Bisaura; molí de Mir; nucli de Santa Maria de Besora i Bufadors.

Etapa molt mutanyenca i de gran desnivell, tant de pujada com de baixada.

El camí passa per sota del nou eix Vic – Olot. Entrem a la vall del riu Ges, que creuarem per damunt d'un bell pont romànic. Continua des de Sant Pere de Torelló una bonica excursió de pujada fins a dalt de la serra de Bellmunt, al santuari de la Mare de Déu de Bellmunt; després una forta baixada fins a Vidrà, a l'altra banda de la serra. Tant la pujada com la baixada són especials, cadascuna amb característiques diferents. És una pujada clàssica, d'aquelles que t'agrada de fer, i és tan dreturera que cada passa amunt representa un pèl més d'horitzó per albirar, amb la clàssica boira de Vic (si n'hi ha). Des de Bellmunt, la vista als quatre vents és impres-

Pont romànic sobre el riu Ges, afluent del Ter, al seu pas per Sant Pere de Torelló.

Més informació

Camins del Bisbe i Abat Oliba (GR 151)

www.caminsoliba.cat
Podeu descarregar-vos en format pdf totes les estapes detallades de la ruta al web del camí, juntament amb el plànol de l'itinerari i l'altimetria de la ruta.

Osona Turisme
Tel. 938 851 715
www.osonaturisme.cat

Bibliografia
ALBAREDA, Anselm M. *L'abat Oliba, fundador de Montserrat (971?-1046). Assaig biogràfic*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1977.
ASENSI, Rosa M. *Osona (Guies comarcals Catalunya romànica, 2)*. Barcelona: Editorial Pòrtic, 1999.

El personatge

OLIBA (? , ~971 – Cuixà, 1046)

La figura d'Oliba és cabdal per a la història i la cultura de Catalunya. Fou bisbe de Vic i abat de Ripoll i de Cuixà, a més d'escriptor i impulsor de la cultura catalana del seu temps. Era fill d'Oliba Cabreta, comte de Cerdanya i de Besalú, i d'Ermengarda, i germà dels comtes Bernat I de Besalú i Guifré II de Cerdanya i de Berenguer, bisbe d'Elna.

Home de caràcter reservat i tranquil, va deixar el govern temporal i va entrar de monjo a Ripoll el 1002. L'any següent renuncià al comtat i als seus béns personals i els cedí als seus germans i a diversos monestirs. El 1008 fou elegit abat, gairebé al mateix temps, de Ripoll i de Cuixà, que aleshores eren els dos monestirs més importants de Catalunya. Ben aviat emprengué la reconstrucció espiritual i material de tots dos cenobis. També renovà l'esperit monàstic en d'altres monestirs que fundà, com Montserrat (1023) i Sant Miquel de Fluvià (1045); però també escampà el seu esperit al Canigó (1009), a la Portella (1018), a Sant Feliu de Guíxols (1045), i a tants d'altres monestirs on tenia deixebles i companys. Entre tots formaven una gran congregació monàstica d'esperit cluniacenc, més moral que no pas jurídica.

El monestir de Ripoll, un dels grans centres de repoblació de la Catalunya Vella, havia estat fundat per Guifré el Pelós vers el 879; però amb Oliba es va convertir en un dels centres intel·lectuals de primer ordre, amb un important escriptori on es copiaven llibres litúrgics i pietosos, de gramàtica, matemàtiques i altres ciències, a més d'algunes famoses bíblies miniades, com les conservades a París i a la Biblioteca Vaticana. Amb Oliba els volums de la biblioteca van arribar a triplicar-se.

El monestir de Sant Miquel de Cuixà del Conflent fou fundat l'any 879 per l'arxipreste Protasi i els monjos supervivents del cenobi de Sant Andreu d'Eixalada; després cresqué sota el patronatge de la família comtal de Cerdanya-Conflent; però amb Oliba fou quan el monestir visqué el punt àlgid d'irradiació religiosa, cultural i artística.

L'activitat constructora d'Oliba es reflecteix en moltes esglésies que ell mateix va consagrar (Sant Pau de Pi, Sant Martí d'Ogassa, la Tossa de Montbui, etc.); però a part d'això també intervingué en l'endegament de la seu de Manresa (1020) i en la construcció de la part nova de Sant Martí del Canigó (1026), i encara de la Portella, Casserres i Cardona. Es pot dir sense por a equivocar-se, que amb Oliba l'art i l'arquitectura del romànic prenen un impuls decisiu en algunes novetats constructives, com ara els grans campanars de Vic, Ripoll i Cuixà, les criptes de Cuixà i Cardona o les cinc naus capçanes del creuer a Vic i a Ripoll.

Una altra de les seves facetes foren els viatges constants, no només pels comtats catalans, sinó per Narbona, Roma, la Llombardia, d'on portava artistes i gramàtics per a les seves construccions i les seves escoles.

El tarannà conciliador d'Oliba amb el proïsme fou un tret de la seva personalitat que tingué molta importància en les lluites sangonoses dels nobles i cavallers catalans, tan freqüents en aquells temps. Oliba es preocupà sempre per procurar la concòrdia entre els bàndols oposats. La seva acció pacificadora es va concretar en l'establiment de la treva de Déu, una institució que Oliba proclamà a Toluges l'any 1027.

Va morir a Cuixà el 30 d'octubre de 1046 quan tenia 75 anys.

Escultura de l'abat Oliba, obra de Domènec Fita, ubicada a la plaça del Bisbe Oliba de la catedral de Vic.

FERRAN ALEXANDRI

FERRAN ALEXANDRI

El camí, amb antigues escales de pedra, que condueix a l'església encimbellada de Sant Feliu.

sionant: el Puigmal, Montserrat, el turó de l'Home i la plana de Vic. El descens per l'altre costat és tant espectacular o encara més. Un bosc d'obaga, que contrasta amb el bosc de solana de la pujada, ens acompanya durant tot el descens. Quan s'acaba la baixada trobem un altre tresor: el salt del Mir, amb un antic molí en ruïnes. Som a la riera de la Foradada, afluent del riu Ges, al Bisaura, un territori molt especial, que culmina a Santa Maria de Besora.

8. De Santa Maria de Besora a la Farga de Bebié

Recorregut: 8,4 km.

Temps: 2 h.

Desnivell: +90 m / -330 m.

Llocs d'interès: castell de Besora; parc del castell de Montesquiú; castell de Montesquiú i la Farga de Bebié.

L'etapa de Santa Maria de Besora a la Farga de Bebié és un tram curt i fàcil, caracteritzat pel descens fins a retrobar el Ter. És un tram on trobem el castell de Besora (segle IX; en ruïnes) i l'església romànica de Santa Maria, i després el castell de Montesquiú.

Des de Santa Maria de Besora el camí va a buscar el riu Ter a l'alçada de Montesquiú. El camí voreja el castell de Besora pel nord, passa pel pla del Revell i baixa cap al castell de Montesquiú, molt ben restaurat (disposa d'un horari de portes obertes per a visites i d'un centre d'interpretació). Des del mateix castell el camí es dirigeix cap al nord, paral·lel i a certa alçada del riu. És un camí obac però agraït. Seguint el riu a contracorrent arribem a la colònia tèxtil de la Farga de Bebié, entre el Ripollès i Osona, fi de l'etapa i del pas d'aquest gran sender per Osona.

De la Farga de Bebié continua vers Ripoll i Sant Joan de les Abadesses per la vall del Ter.

Osona

UNA COMARCA AMB MOLTS PAISATGES PER DESCOBRIR

GR 1

GR 2

GR 3

GR 151
Camins del Bisbe i Abat Oliba

GR 210
Camí Vora Ter

PR C-40
Sender Vic - Sant Pere de Casserres

PR C-41
Sender de Gurb

PR C-44
Sender de Prats de Lluçanès

PR C-42
Sender de Taradell

PR C-43
Sender de Tona

PR C-45.
Sender de la Vall del Ges

PR C-46
Ruta del Sorreigs

PR C-47
Camí Vora Ges

PR C-49
Sender de Voltregà

PR C-54
Sender d'Orís

Circuit fix d'orientació
Prats de Lluçanès

Via ferrada
Baumes Corcades

i un bon nombre de senders locals ...

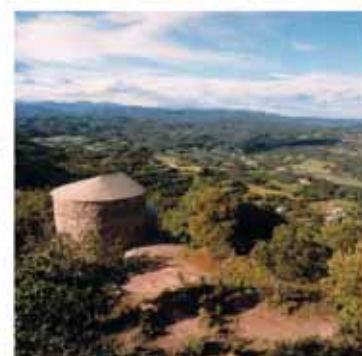

OSONATURISME

Eix Onze de Setembre, 11 - 08500 Vic (Barcelona) - 93 885 17 15 - info@osonaturisme.cat

* Si vens a alguna de les oficines de turisme o punts d'informació de la comarca amb aquest anunci, t'obsequiarem amb un regal.

www.osonaturisme.cat

Flora i vegetació del ROC DE FORELLAC

Treball guardonat amb el 26è Premi Pau Vila de recerca sobre geografia i ciències naturals

Autors: **Romà Rigol i Valentí González**

Fotografies: **Valentí González**

La foixarda
(*Globularia alypum*)
és una de les plantes
més abundants a les
brolles.

**A la dreta, el tossal
del roc de Forellac;
a l'esquerra, destaca
l'estació de control
de navegació aèria
en forma d'esfera
del puig d'Agulles.**

El roc de Forellac és un tossal que es troba a l'extrem nord del conjunt de les muntanyes d'Ordal, a uns 3 km al nord-est d'aquest poblet. Per la carena hi passa el límit municipal de Gelida, de l'Alt Penedès, i el de Corbera de Llobregat, del Baix Llobregat. El tossal té una extensió de 21 ha i una alçada màxima de 628,9 m.

El tossal del roc de Forellac limita al nord-oest amb el collet de Montcau, de 569,2 m, i al sud-est amb el coll de Portell, de 567,4 m. La cota més baixa són els 522 m que hi ha al vessant sud, al lloc conegut com la plana de Mas Granada. Ben a prop hi ha el cim més alt de les muntanyes d'Ordal, el puig d'Agulles, amb 652,9 m d'altitud, on destaca una estació de control de navegació aèria en forma d'esfera.

Aquest tossal té un pla d'inclinació moderada a la part alta i una faixa de penyes en el vessant del nord. Aquestes penyes tenen l'aspecte enasprat típic

dels materials d'aquests relleus, dolomies del període juràssic-cretaci, molt dominants en tota la banda encarada al Llobregat del sistema Garraf-Ordal. En el raiguer del vessant del sud afloren els materials plàstics del triàsic superior, margues i calcàries margoses de la fàcies Keuper.

Aquesta zona de la serralada litoral té el clima mediterrani del litoral central amb mitjanes absolutes de temperatura superiors a 16°C, amplitud tèrmica inferior a 16°C i pluges amb màxims a la tardor de l'ordre dels 600 mm/any de mitjana.

La variabilitat anual de pluges és forta i volem destacar, d'altra banda, que en els darrers anys les pluges han estat sensiblement inferiors a aquest valor, com pot veure's en la petita taula on consten les pluges de dues estacions de sobrevent del Baix

Llobregat: Begues i Vallirana, juntament amb les dues estacions del corredor penedesenc: Font-rubí i la Granada, a més de l'estació del Montmell, més meridional. La mitjana absoluta de les mitjanes de pluges recollides en aquestes estacions en aquests quatre anys és tan sols de 464 mm/any.

	2004	2005	2006	2007
Begues	663	393	418,5	610,5
Vallirana	609	597	487	356
La Granada	484	494	380	377
Font-rubí	430	295	489	391
El Montmell	432	518	403	443

ANTECEDENTS BOTÀNICS

Són poques les exploracions i els estudis florístics fets en aquesta regió. El referent fonamental segueix sent l'estudi regional d'Antoni i Oriol de Bolòs de 1950, *Vegetación de las comarcas barcelonesas*. Les referències al punt culminant d'Ordal, el puig d'Agulles, no hi són rares. Més recentment, el 1992, Álvarez de la Campa i Soriano han estudiat aquesta zona i els caients del nord d'Ordal i han subratllat, especialment, l'abundància de novetats florístiques de l'element eurosiberià. L'àrea del seu estudi, tot i ser local, inclou una notable diversitat sedimentològica i topogràfica.

Les muntanyes d'Ordal i la part no litoral del massís de Garraf es troben en el domini potencial de l'alzinar litoral o alzinar amb marfull. La vegetació natural del roc de Forellac correspondria a l'alzinar, al vessant sud, i a l'alzinar amb roures, en el vessant obac, en el cas que no hagués estat destruïda pels incendis i per obtenir terres de conreu. Dels incendis en són testimoni les soques cremades d'arbustos i arbres i les brolles clares del vessant sud. Les restes de marges i alguna barraca de pedra seca són un record de l'aprofitament agrari. És sabut que en altres temps els plans, les zones baixes i pràcticament qual-sevol espai que pogués acollir una mica de terra, eren aprofitats, en aquest territori, per mantenir-hi conreus de secà, en especial vinyes. Les tosses rocalloses

L'arboç (*Arbutus unedo*), amb els fruits inconfusibles, és habitual a les bosquines del vessant nord del roc de Forellac.

de calcària càrstica, en l'actualitat cobertes de garri-ga, gairebé sempre han estat exemptes de tot altre aprofitament que no fos la típica caça de conills i perdis. L'ús de la roca calcària per obtenir calç no pot dir-se que tingués molta repercussió en el paisatge general, en uns temps en què els forns de calç eren molt locals i, fins i tot, es bastien expressament per a l'edificació de les pairalies.

La vegetació actual del roc de Forellac, com la de bona part de les zones elevades de les muntanyes d'Ordal, la formen brolles de romaní, garrigues i bosquines d'arboç i alzines en els llocs més favorables per a la regeneració.

A la garriga de la part alta del tossal hi ha només algunes poques alzines baixes (*Quercus ilex* subsp. *ilex*) i alguns roures (*Quercus cerrioides*). A més hi

El matabou
(*Bupleurum fruticosum*) és freqüent a les bosquines del vessant nord del tossal.

ALBERT MARTÍNEZ

El roc de Forellac des del puig d'Agulles. Al fons destaca Montserrat.

Ophrys subinsectifera és una de les orquídiades que es fan al roc de Forellac. Es va trobar al marge d'una petita joncada, a prop d'un camí.

Les cridaneres flors de l'estepa blanca (Cistudea flava) es desenvolupen ben entrada la primavera.

trobem, com a representants del món dels alzinars, el llentiscle (*Pistacia lentiscus*), la rogeta (*Rubia peregrina* subsp. *peregrina*), l'esparreguera boscana (*Asparagus acutifolius*), l'aríjol (*Smilax aspera*) i el lligabosc mediterrani (*Lonicera implexa* subsp. *implexa*), moltes d'aquestes plantes enfiladisses que viuen tant en boscos com en estructures baixes, com ara la garriga. Manquen les plantes forestals exclusives, però no hi ha en l'ambient res que ens pugui indicar que no sigui possible la vida de l'alzinar en la modalitat pròpia dels substrats secs, rica en arbrets com el llentiscle, l'arboç (*Arbutus unedo*) i el garric (*Quercus coccifera* subsp. *coccifera*).

És en el vessant sud on trobem formes d'intensa degradació del paisatge, on la regeneració es veu compromesa i on els nostres inventaris revelen una baixa participació dels elements dels alzinars. L'alzina manca en bona part del vessant i als inventaris hi consten una mitjana de dues o tres plantes de les unitats de la classe *Quercetia ilicis*, sense pes en el conjunt, i encara incloent-hi, naturalment, el garric. Per bé que en la vegetació actual res no suggereix una evolució favorable per al bosc, és molt probable que en altres temps aquest vessant fos cobert d'alzines, naturalment damunt d'un sòl favorable. En definitiva, creiem en la potencialitat forestal de la regió, llevat que es produeixin fenòmens de degradació edàfica.

Farem referència a la posició fronterera de les muntanyes d'Ordal en l'àmbit de Catalunya. És sabut que el riu Llobregat es considera un eix biogeogràfic que migparteix Catalunya de nord a sud. A llevant d'aquest eix hi ha una regió oriental mediterrània poc seca, on els materials sorrencs, gresencs o granítics són abundants. Al sud i a ponent hi ha la resta del territori, mediterrani meridional, continental i pirinenc, més sec i menys temperat que la regió oriental i on les roques carbonatades, feta l' excepció de la zona pirinenca més elevada, prenen gran amplitud. Com s'ha destacat sovint, en el sistema mediterrani les diferències litològiques no fan sinó subratllar el caràcter transicional del territori. En un costat, a la riba esquerra de l'eix fluvial, la

plenitud forestal de la muntanya esquistosa de Collserola. En l'altre, a la riba dreta, la intermitència arborescent del sistema de calcàries i dolomies d'Ordal i Garraf.

El domini de l'alzinar amb marfull s'estreny al sud del Llobregat i sofreix alguna estrangulació remarcable, en l'anomenat bloc del Gaià i en la derivació, cap al mar i el sud, de la serralada prelitoral. Aquesta zona queda a l'ombra de la influència morigeradora oriental i correspon al domini de l'alzinar continental o carrascar, amb pinedes de pinassa i bosquetons de roure valencià. S'interposa la cloterada de la conca d'Òdena, que irradia en tot l'entorn una influència d'intemperància, de matís subcontinental, no gens adequada per l'alzinar amb marfull. En el marc de les serres baixes de la regió central del sistema mediterrani, alguns espais desabrigats i vessants que donen l'esquena al mar participen una mica d'aquell ambient, diguem-ne de filiació odenenca o bagenca, secardí i poc temperat, del centre de Catalunya. Si bé aquest caràcter comença a manifestar-se en la derivació muntanyenca esmentada, per exemple a la serra de Montmell, en els vessants interiors de les muntanyes d'Ordal s'hi endevinen alguns tornaveus.

Aquesta posició fronterera dels relleus de l'entorn del Llobregat es manifesta en la confluència, en el si del domini del món dels alzinars, d'elements que es troben en l'extrem o marge del seu territori. Són de destacar algunes plantes de les brolles de romaní, marcadament xèriques, de filiació ibèrica, en el sentit que tenen el centre de la seva dispersió a la depressió de l'Ebre, que no ultrapassen el Llobregat o ho fan només localment. La maleïda (*Linum tenuifolium* subsp. *suffruticosum*) té al roc de Forellac un enclavament, un «esquitx» oriental de la seva àrea. El romer blanc (*Helianthemum syriacum*) també es troba en el marge oriental de la seva àrea. La bufalaga (*Thymelaea tinctoria* subsp. *tinctoria*) només penetra una mica pel territori ausossegàrric. *Centaurea linifolia* subsp. *linifolia* a penes ultrapassa el riu Llobregat. Es tracta, en tots els casos, de plantes característiques de les brolles de romaní. Servei-

xin aquestes observacions per fer notar que en aquesta regió es perfilen els límits orientals d'una tipologia de brolla de romaní.

Com pot veure's en el diagrama de l'espectre biogeogràfic (figura 1), les plantes dels elements submediterrani i eurosiberià són un 15,8 % del total de les anotades. Les plantes d'aquests elements s'associen a factors topogràfics i estratigràfics. Es troben sobretot a les obagues i en els raiguers però, en l'àmbit regional i en la vegetació de l'entorn de Corbera de Llobregat, prosperen especialment i hi tenen una destacada presència en els terrenys margosos del Keuper, materials que trobem al sud del tossal. Destaquen l'auró negre (*Acer monspessulanum*), la moixera de pastor (*Sorbus torminalis*), *Campanula persicifolia*, la campaneta d'ortiga (*C. trachelium*), el bec de cigonya (*Geranium sanguineum*), *Crepis albida*, *Festuca paniculata* subsp. *spadicea*, *Cytisophyllum sessilifolium*, *Geum sylvaticum*, *Inula salicina* i *Centaurea montana* subsp. *semidecurrans*.

En el roc de Forellac hi conflueixen dues influències, la marítima, temperadora i humida, i la de l'interior, afavorida per l'esbatanat corredor prelitoral, responsable d'una termicitat menys moderada i de vents terrals secs. En definitiva, en el roc de Forellac es manifesten en el paisatge, predominantment mediterrani i de terra baixa, alguns elements de caràcter submontà i submediterrani que en alguns casos cal relacionar amb la posició marginal que ocupa en l'extrem del nord de les serres litorals.

LA VEGETACIÓ

Al roc de Forellac s'han trobat 330 tàxons. El diagrama de l'espectre de la biogeografia (figura 1) mostra un clar domini de les espècies mediterrànies (50,2 %), però és destacable el 15,8 % de l'element submediterrani i eurosiberià. Les espècies d'àmplia distribució geogràfica tenen una bona representació amb un 29,8 %, mentre que les introduïdes, en canvi, són irrelevantes, només un 2,1 % del total. D'altra banda, l'espectre de les formes vitals (figura 2) mostra una elevada proporció de plantes perennes, un 77,1 %, davant del 20,7 % que assoleixen les plantes anuals. Hi destaca el domini dels hemicriptòfits (32,8 %).

En aquest estudi hem pres nota de tot allò interessant que observàvem i hem fet una sèrie d'inventaris fitosociològics que ens han ajudat a interpretar el paisatge vegetal. A la figura 3 presentem un mapa de vegetació del roc de Forellac on hi ha representades les comunitats vegetals més importants.

Les bosquines

La vegetació del vessant nord i bona part de l'oest està constituïda per bosquines altes i denses, sobretot a les parts basals on el gruix del sòl és més important. A l'obaga hi trobem un tipus de vegetació molt desenvolupat i tancat que no deixa de ser una fase de transició força avançada cap a l'alzinar.

Aquestes bosquines han de considerar-se com una forma d'alzinar degradat i pertanyents a l'associació

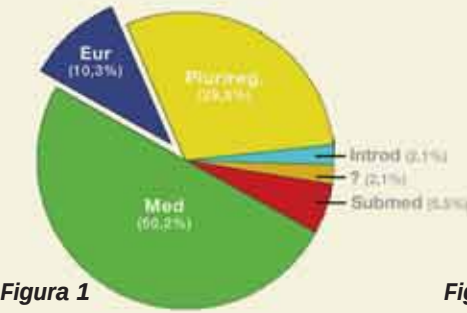

Figura 1

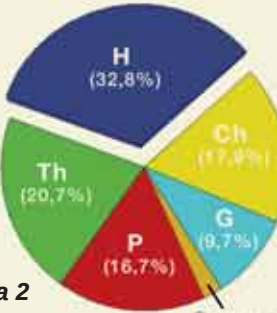

Figura 2

Viburno-Quercetum ilicis. Les podríem descriure com una mena de mosaic constituït per garrigues altes i impenetrables i formacions arbòries dominades per espècies com ara l'arboç, el matabou (*Bupleurum fruticosum*), l'aladern de fulla estreta (*Phillyrea angustifolia*), el marfull (*Viburnum tinus* subsp. *tinus*), el pi blanc (*Pinus halepensis*), el càdec (*Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus*) i la pròpia alzina.

Cal destacar que, juntament amb el conjunt d'espècies típiques de l'alzinar o de qualsevol de les seves fases regressives, en aquestes bosquines hi ha tot un grapat de plantes característiques de les rouredes submediterrànies com ara el roure cerriode (*Quercus cerrioides*), el roure martinenc (*Q. pubescens*), la servera (*Sorbus domestica*), la moixera de pastor, *Euphorbia amygdaloides* subsp. *amygdaloides*, *Coronilla emerus* subsp. *emerus*, *Viola willkommii*, *Geum sylvaticum*, *Cytisophyllum sessilifolium* i el corner (*Amelanchier ovalis*), a més d'espècies d'ambients poc secs com ara el bec de cigonya, *Inula salicina*, la serverola (*Agrimonia eupatoria* ssp. *eupatoria*), la rementerola (*Satureja calamintha* subsp. *ascendens*), l'orenga (*Origanum vulgare*), etc.

L'alzina i el roure es presenten moltes vegades en forma arbustiva, fent taques discontinües, i entremig s'intercalen els arbustos, mates i herbes que s'han esmentat. La presència del roure en aquest vessant és força significativa, per la seva abundància i com a element definidor del paisatge de l'obaga del tossal. Fora dels vessants nord i oest podem dir que el roure és testimonial; només el trobem en el vessant sud, a la vora d'un petit torrent, entremig dels pins.

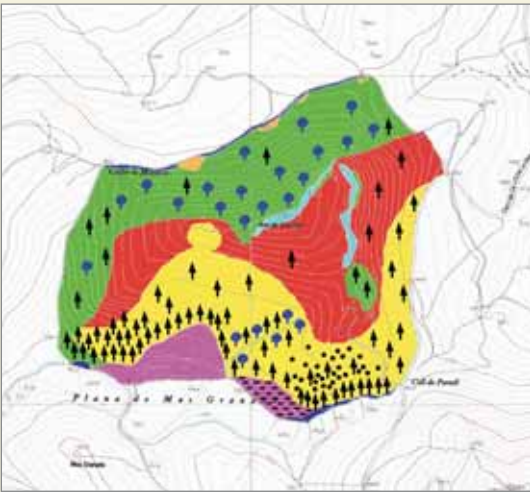

Figura 1. Espectre de la biogeografia dels tàxons trobats al roc de Forellac.

Figura 2. Espectre de les formes vitals dels tàxons trobats al roc de Forellac.

Llegenda Figura 3.

- Brolla calcícola de romaní i bruc d'hivern (ass. *Erico-Thymelaetum tinctoriae*)
- Brolla de romaní i maleïda amb jonc negre (subass. *Rosmarino officinalis-Linetum suffruticosi-schoenetosum nigricantis*)
- Garriga (ass. *Quercetum cocciferae*)
- Bosquina (ass. *Viburno-Quercetum ilicis*)
- Vegetació fissurícola de roques calcàries (ass. *Jasonio-Linarium cadevallii*), vegetació rupícola dels replans de roca (al. *Homalothecio-Polypodium serrulati*) i vegetació dels terraprimis (ass. *Sedetum-micrantho-sediformis*)
- Joncada (ass. *Brachypodium phoenicoides-Aphyllanthetum monspeliensis*)
- Bardissa (ass. *Rubo-Corietum myrtifoliae*)
- Fenassar sobre conreu abandonat (ass. *Brachypodium phoenicoides*)
- Bosquina de gatosa sobre conreu abandonat
- Pi
- Roure

Figura 3.

Centaurea montana subsp. semidecurrens és una de les espècies més interessants trobades al roc de Forellac.

L'almesquí (Narcissus assoanus) es fa a les zones pedregoses del carener.

Linaria origanifolia subsp. cadevallii és característica dels poblaments fissurícoles de les muntanyes baixes mediterrànies.

L'evolució d'aquesta bosquina ha quedat evident al llarg dels anys durant els quals s'ha desenvolupat l'estudi. Ha guanyat alçada i densitat i ha ocupat espais oberts que anteriorment eren llocs on es desenvolupaven les bardisses i les joncedes.

En el vessant nord s'aprecia la manca d'un estrat arbori d'alzina més o menys continu. És a la base de les penyes que coronen el tossal i sobre un terreny de molt difícil accés, que segurament es va lliurar de qualsevol intent de conreu, on l'alzina és abundant, sense arribar, però, a ser exclusiva. Comparteix el recobriment amb altres espècies característiques de l'associació com ara l'arboç, l'aladern (*Rhamnus alaternus*), el matabou, el marfull i el roure cerrioide. En aquests enclavaments de peu de penya el sotabosc està constituït per tota una sèrie de plantes típiques de l'entorn de l'alzinar, com ara el bruc boal (*Erica arborea*), el llentiscle, la rogeta, l'arítjol, l'heura (*Hedera helix*), el lligabosc mediterrani, etc., barrejades amb una bona representació d'espècies que tenen preferència pels llocs amb una mica d'humitat, com l'aranyoner (*Prunus spinosa*), l'esbarzer (*Rubus ulmifolius*) i l'arç blanc (*Crataegus monogyna*), i amb espècies característiques d'ambients submediterranis com per exemple *Cytisophyllum sessilifolium*, *Coronilla emerus* subsp. *emerus* i algun exemplar petit de corner. Tot plegat fa que el conjunt sigui, de vegades, molt atapeït i impenetrable.

Aquestes bosquines són força inestables, en el sentit que, si les pertorbacions no són importants, evolucionaran cap a un bosc mixt d'alzines i roures (*Viburno-Quercetum ilicis* subassociació *cerrioidetosum*) que correspon a la versió més humida de l'alzinar litoral. Aquesta evolució pot veure's dificultada si el terreny és magre i rocallós.

En el vessant est del tossal hi ha una bosquina més termòfila on els elements d'afinitat submediterrània no hi són gaire presents. L'estrat arbori està dominat sobretot per l'arboç i l'aladern de fulla estreta, l'arbusti pel garric i l'herbac pel llistó (*Brachypodium retusum*). Aquesta bosquina la podem considerar com a una forma d'alzinar litoral esclarisat (*Viburno-Quercetum ilicis* subass. *arbutetosum*).

Les garrigues

Les garrigues (associació *Quercetum cocciferae*) són comunitats arbustives molt ben definides estructuralment, per l'habitual predomini del garric, però sovint florísticament són una mica ambigües, atès que, com a formacions secundàries substitutòries dels alzinars quan aquests han estat degradats o destruïts, poden allotjar plantes diverses d'altres comunitats. En els nostres inventaris hi tenen remarcable significació les plantes de les brolles de romaní, de les joncedes, de les bardisses i, especialment, les dels alzinars. No és aquest el lloc per precisar i detallar la variada dinàmica de les garrigues. Ens limitem a fer unes observacions generals que creiem oportunes.

Només considerem com a garriga típica la de la tossa rocillosa superior, amb recobriment total i la pobresa d'espècies coneguda, limitada a plantes com

la botja groga (*Bupleurum frutescens* subsp. *frutescens*), el llistó, *Carex halleriana*, el romaní (*Rosmarinus officinalis*), l'argelaga (*Genista scorpius* subsp. *scorpius*), el camedris (*Teucrium chamaedrys* subsp. *pinnatifidum*), etc. Malgrat la magresa del sòl, la pèrdua de nutrients, etc., no creiem que la garriga sigui la vegetació potencial de l'indret, encara que, en aquestes condicions, la seva evolució és molt lenta.

La garriga perd poder de competència en els llocs de sòl poc pedregós o rocallós, sigui en el solà o en l'obaga. En els raiguers de terres més tendres predominen les bosquines d'arboç amb diversitat de mates i arbustos. Però és en el solà de margues erosionades on l'absència del garric és general. S'hi troben només alguns peus de mides més aviat insignificants. És clar que aquests sòls plàstics, molt poc permeables i mal airejats no li són favorables. Es tracta d'un exemple típic de com una variació en el substrat determina un canvi en el tipus de vegetació.

En el vessant est del turó hi ha una garriga amb abundant presència de romaní (*Quercetum cocciferae* subassociació *rosmarinetosum officinalis*) on les espècies de les brolles són majoritàries, tant les de l'ordre com les de l'aliança.

En algunes clarianes de les garrigues s'hi fan retalls de llistonar amb salvió blener, comunitats de *Brachypodium retusum* i *Phlomis lychnitis* massa feblement caracteritzades perquè les incloquem en el lloc que pertocaria, a l'aliança *Thero-Brachypodion*.

Les brolles de romaní

Les brolles de romaní constitueixen un dels paisatges més característics, estesos i coneguts en el territori mediterrani català. La comunitat més comuna de les serres d'Ordal ocupa un territori ampli del sistema mediterrani i l'àrea occidental del territori ausossegàrric.

Les brolles de romaní i bruc d'hivern constitueixen el paisatge dominant en el vessant sud del tossal i en bona part dels vessants dels relleus de l'entorn, on sovint ocupa extensions considerables d'aspecte uniforme.

En les parts més baixes del vessant sud del tossal aquesta brolla de romaní i bruc d'hivern té un estrat arbori de pi blanc que al llarg dels anys s'ha fet més dens i ha anat progressant cap al cim, i ha constituït una brolla arbrada d'una extensió considerable.

Entre les espècies característiques, les de més alt grau de presència en els nostres inventaris són el romaní, el bruc d'hivern (*Erica multiflora*), la foixarda (*Globularia alypum*) i la bufalaga. En un segon terme podem esmentar *Coronilla minima* subsp. *lotoides*, *Fumana ericoides*, l'aspró (*Lithospermum fruticosum*), el pelaguer (*Stipa offneri*) i *Convolvulus lanuginosus*.

Els inventaris de brolla corresponen, amb les variacions que tot seguit comentarem, a l'associació *Erico-Thymelaetum tinctoriae*, la brolla calcícola de romaní i bruc d'hivern més comuna. La bona presència de les termòfiles foixarda i bruc d'hivern, més que no pas la diferencial, gatosa (*Ulex parviflorus*

subsp. *parviflorus*), present, però escadussa, ens permet considerar la major part de les brolles i bona part de les del vessants sud com pertanyents a la subassociació *ulicetosum parviflori*. Altres brolles d'espais menys intensament assolellats les referim a la subassociació *thymelaetosum*. És en el territori segàrric, a la dorsal central catalana i les comarques del centre de Catalunya, on aquesta comunitat, amb predomini de bufalaga i baixa presència de tàxons termòfils, és més estesa.

De la classe *Quercetea ilicis* la planta més present en els inventaris és el garric. L'arboç i el llentiscle són escassos en els inventaris en què hi consten. De les companyes destaquen el càdec i el pi blanc. La mitjana del recobriment arbusti és de l'entorn del 70 %. L'alçada mitjana d'aquest estrat és d'uns 60-65 cm. L'estrat herbaci és més variable, amb recobriment molt baix, insignificant en uns casos, i de l'ordre del 10 % de mitjana en els altres.

Algunes brolles molt esclarissades del vessant sud, amb espècies de significació tan diversa com la foixarda, la maleïda i el jonc negre (*Schoenus nigricans*) ens han dut a fer les següents observacions.

El sòl del vessant sud té un color gris molt clar i molta pedreta esbocinada, menuda, en superfície. Sota d'aquesta primera capa de pedretes i grava el sòl és argilós, de color rogenc, força fi, plàstic i poc permeable. Hi ha indicis de que ens trobem en un marc de margues erosionades poc propici per a la germinació de les llavors i la prosperitat dels plançons. El sòl és molt poc porós i poc permeable i s'endureix molt en assecar-se, per ascensió de carbonats. Probablement hi ha una marcada temporalitat i fluctuació de les condicions d'humitat i un gran escolament superficial quan el sòl s'ha amarat d'aigua. Suposem que hi ha una transmissió descendent de la humitat al llarg del vessant, per la capa de sòl fi poc permeable.

La brolla d'aquest vessant és molt esclarissada i de baix recobriment. Hi tenen significació plantes suggeridores de degradació edàfica com el pinzell (*Coris monspeliensis* subsp. *monspeliensis*), la foixarda i la gatosa. De les plantes indicadores de sòl argilós anotem la jonça (*Aphyllanthes monspeliensis*) i l'orella de llebre (*Bupleurum rigidum*). Crida especialment l'atenció la presència del jonc negre, indicador de tosca i sòls carregats de carbonats. És molt notable la semblança d'aquests poblaments amb els de la branca de la serra del Montmell de l'oest del coll de l'Arca, en una zona on la vegetació ha estat destruïda pel foc i on trobem els mateixos materials i de la mateixa època. La considerem com una vegetació típica de margues erosionades.

Oriol de Bolòs tipificà una brolla de romaní i maleïda amb jonc negre de Talteüll (Segarra) l'any 1957 amb el nom de *Rosmarino officinalis-Linetum suffruticosi* subassociació *schoenetosum nigricantis*. Incloem en aquesta associació una petita parcel·la d'inclinació moderada i propera al raiguer del vessant sud on probablement la capa d'argila sigui més gruixuda i més humida, per transmissió descendent.

Aquesta comunitat és un bon exemple de l'afinitat amb el territori de la dorsal central catalana.

Les joncedes

Les joncedes són poblaments d'herbes perennes i petits arbustos de l'entorn dels alzinars frescos o montans, els carrascars i les rouredes submediterrànies, sobretot dels llocs amb sòl calcari tou, margós o argilós.

Les joncedes del tossal pertanyen a l'associació *Brachypodio phoenicoidis-Aphyllanthesum monspeliensis*. Les plantes més constants que hi hem trobat són la jonça, l'argelagó (*Genista hispanica* subsp. *hispanica*), la botja d'escombres (*Dorycnium pentaphyllum* subsp. *pentaphyllum*), la trepadella borda (*Onobrychis supina* subsp. *supina*), el bec de cigonya, *Avenula bromoides* subsp. *bromoides* i l'herba blava (*Polygala calcarea*).

Els inventaris han estat presos a l'obaga i damunt de sòls pedregosos i argilosos més aviat evolucionats on no es pot descartar que hi hagi principis de descalcificació. D'aquest fenomen en poden donar fe el marfull, el bruc boal, la betònica (*Stachys officinalis*) i la falguera aquilina (*Pteridium aquilinum*). Si bé les plantes de l'ordre *Rosmarinetalia officinalis*, de brolles i joncedes, són les més abundants, tenen també una destacada participació elements d'altres ordres, com ara *Quercetalia ilicis*, dels alzinars i bosquines esclerofil·les; *Quercetalia pubescenti-petraeae*, de les rouredes submediterrànies; *Origanetalia vulgaris*, dels poblaments herbacis periforestals poc secs, montans i submediterranis; *Brometalia erecti*, de les pastures montanes, i *Prunetalia spinosae*, de les bardisses.

A les joncedes es reuneixen herbes perennes, principalment hemicriptòfits, subarbusts xeromorfs i arbustos i arbres tan esclerofil·les com caducifolis. La bona presència de plantes forestals indica una tendència al tancament de la formació i a la recuperació del bosc. La presència de plantes de les brolles evidencia que no són exclusives, com podria semblar, dels llocs secs.

Antoni i Oriol de Bolòs ja van destacar en les

Les brolles dominen el paisatge del vessant sud del roc de Forellac.

L'espectacular lliri menut (Iris lutescens) és molt escàs i viu als terraprimers del tossal.

El frare (Orobancha latisquama) és un vegetal paràsit que viu a costa del romaní (Rosmarinus officinalis).

Un pi pinyer (*Pinus pinea*) isolat enmig de la brolla.

L'herba pedrera (*Silene saxifraga*) és una de les plantes més interessants del roc de Forellac. És característica de les comunitats fissurícoles de la muntanya mitjana calcària.

A la carena, el color verd de les fulles d'un roure contrasta amb el color vermellós de les fulles de la noguerola (*Pistacia terebinthus*).

seves exploracions per les obagues de les muntanyes d'Ordal anteriors a 1950, la presència de tàxons eurosiberians en aquestes joncedes, i en la bibliografia hi constaten una semblança amb la comunitat que descrigueren l'any 1948 de Sant Sebastià de Montmajor (Vallès occidental).

Les plantes de les roques

Les plantes de les fissures de les roques i, sobretot, les comunitats estrictament rupícoles, són escasses i mal representades. En qualsevol cas, les penyes i les roques d'aquest tossal dolomític acullen una sèrie de plantes típiques d'aquests ambients que arrelen en les esclotxes on s'acumulen sediments i matèria orgànica que permeten el seu creixement. Per exemple, la falzia roja (*Asplenium trichomanes*), la falzia blanca (*Asplenium ruta-muraria*), *Sedum dasyphyllum* i la dauradella (*Ceterach officinarum*) són plantes característiques de la unitat *Asplenietea trichomanis*, la classe que recull, en sentit ampli, els poblaments casmofítics. *Linaria origanifolia* subsp. *cadevallii* és característica de l'aliança *Asplenion petrarchae*, unitat que agrupa els poblaments fissurícoles de les muntanyes baixes mediterrànies no molt seques. També es considera en algunes ocasions característica d'aquesta aliança, una planta més aviat perirupestre: *Polygala rupestris* subsp. *rupestris*. La manca d'altres tàxons d'aquestes unitats ens decideix a tractar els agrupaments observats com a fragments d'associació, en el sentit de la fitosociologia de Braun-Blanquet, que cal relacionar amb l'associació *Jasonio glutinosae-Linarietum cadevallii*.

D'aquests agrupaments, *Linaria origanifolia* subsp. *cadevallii*, la falzia blanca i *Sedum dasyphyllum* són les espècies més constants.

De les comunitats fissurícoles de la muntanya mitjana calcària, agrupades en l'ordre *Potentilletalia caulescentis*, és característica l'herba pedrera (*Silene saxifraga*). La composta *Crepis albida*, considerada també com a característica d'aquest ordre, és més pròpia d'indrets pedregosos i l'hem trobada, sobretot, en els entrepeus de les penyes.

En els microrelleus ombrívols de les roques trobem uns poblaments que tenen com a particularitat el fet d'acollir espècies de divers tipus biològic: falgueres, molses i herbes anuals. La falguera *Polypodium vulgare* subsp. *serrulatum*, el crespinel *Sedum*

Una barraca de pastor al vessant sud del tossal, testimoni de l'aprofitament humà de la zona.

dasyphyllum i els teròfits *Hornungya petraea* subsp. *petraea* i *Arenaria serpyllifolia* subsp. *leptoclados* són les espècies més destacades d'aquests poblaments molsosos integrats en l'aliança *Homalothecio-Polypodium serrulati*. Els teròfits, en certa manera independents, són tractats en el següent apartat.

Les herbàcies dels terraprims

Són poblaments dominats per petites plantes herbàcies, petits camèfits suculents i molses dels sòls incipients que clapegen les roques i llocs pedregosos. La natural presència de plantes de les comunitats veïnes, tant de les roques com de les brolles, juntament amb d'altres de mena oportunista o ruderal, donen a aquests pradells molt fragmentaris un innegable caràcter de marginalitat. De l'observació d'aquests petits espais es conclou que l'estudi fitocenològic separa comunitats de les classes *Asplenietea trichomanis* i *Thero-Brachypodietea*, que en el terreny es troben estretament interpenetrades.

Els espais més definits corresponen a una minúscula població terofítica i molsosa pròpia dels terraprims més o menys protegits entre les roques, espais que probablement s'humitegen freqüentment sota l'acció de les boires. Són molt constants en aquests petits tapisos els teròfits *Bupleurum baldense* subsp. *baldense*, *Hornungia petraea* subsp. *petraea* i *Arenaria serpyllifolia* subsp. *leptoclados* i també els crespinel *Sedum album* subsp. *album* i *Sedum dasyphyllum*. Com que les anuals desapareixen ràpidament, sovint els crespinel *Sedum* són els únics testimonis d'aquests agrupaments.

Altres espècies destacades són la vulnerària (*Anthyllis vulneraria* subsp. *font-queri*), *Linum strictum* subsp. *strictum*, el pelaguer, el lliri menut (*Iris lutescens*), l'espunyidella blanca (*Galium lucidum* subsp. *lucidum*), *Poa bulbosa* i el marcet (*Dipcadi serotinum*).

També cal esmentar algunes plantes referibles a les formes més degradades o de sòls més secs i pedrosos de les brolles de romaní. Es tracta, entre d'altres, del pinzell, la foixarda, *Fumana laevipes*, *Ononis minutissima* i *Polygala rupestris* subsp. *rupestris*.

Aquests poblaments herbacis molt oberts, amb

domini de suculentes i de teròfits, són referibles a l'associació *Sedetum-micrantho sediformis*.

Hi ha un altre tipus de poblament herbaci amb petites mates, dominat en aquest cas per espècies perennes i, sobretot, per geòfites, d'atribució i tipificació més incerta. Ocupa un caient pedregós del carener, força consolidat i en part clapejat de molses, que rep la influència dels vents i les boires del sector interior o penedesenc. A més de l'abundor de geòfites, també destaca el paper que hi fan algunes plantes característiques de la classe *Ononido-Rosmarinetea*: *Fritillaria pyrenaica* subsp. *boissieri*, l'almesquí (*Narcissus assoanus*), *Carex humilis* i *Ranunculus gramineus*.

Altres plantes abundants són la vulnerària, la pentecosta (*Orchis morio* subsp. *champagneuxii*), el bruc d'hivern, la foixarda, el pelaguer, el lliri de Sant Bru (*Anthericum liliago*), el pinzell i l'herba de Santa Margarida (*Centaureum erythraea* subsp. *majus*).

Notem en aquest poblament algunes coincidències ecològiques i florístiques amb una varietat de l'*Erodio-Arenarietum* descrita l'any 2004 per Álvarez de la Campa del massís del Port (subassociació *ranunculetosum graminei*). A manca, però, d'estudis que revelin constància d'aquest poblament i tenint en compte la general baixa fidelitat fitocenològica dels geòfits, l'hem de considerar sense parió.

La bardissa

La bardissa està dominada per espècies espinoses i lianoides entre les quals les més abundants són l'esbarzer i el roldor (*Coriaria myrtifolia*). La bardissa del roc de Forellac correspon a l'associació *Rubo-Coriaretum myrtifoliae*, la típica bardissa de terra baixa. L'esbarzer i el roldor dominen amb claredat i acostumen a estar acompanyades per tot un seguit de plantes, sobretot enfiladisses o punxents, com ara l'aranyoner (*Prunus spinosa*), l'arç blanc, la vidalba (*Clematis vitalba*), l'englantiner (*Rosa sempervirens*), l'olivereta (*Ligustrum vulgare*), la rogeta, etc.

Vegetació associada als conreus abandonats i als marges

Les restes de feixes distribuïdes pels vessants són la prova que aquest tossal va ser poc o molt cultivat. En el raiguer del vessant del sud hi ha camps abandonats que possiblement foren conreats no fa gaire temps.

En aquests camps de conreu abandonats, amb sòl profund, s'hi ha desenvolupat un fenassar on domina el fenàs de marge (*Brachypodium phoenicoides*), acompanyat d'espècies com *Dactylis glomerata*, *Euphorbia serrata*, el pericó (*Hypericum perforatum*), *Scabiosa atropurpurea*, el fonoll (*Foeniculum vulgare*), la pastanaga borda (*Daucus carota* subsp. *carota*), etc.

Aquest herbassar, força dens i atapeït, pertany a l'associació *Brachypodietum phoenicoides* i es pot considerar que correspon a la primera fase en la regeneració de la vegetació.

En un d'aquest camps de conreu abandonats, juntament amb el fenàs de marge s'hi ha desenvolupat amb molta vigoria un matollar dens de gatosa.

Aquest matollar també és un estadi primerenc de colonització per la vegetació d'una feixa de conreu. Amb el pas del temps s'ha convertit en una formació arbustiva molt densa i impenetrable. A la llarga, la proliferació del pi blanc en aquesta àrea, ja prou destacada, farà perdre extensió i vitalitat a aquest matollar.

Els marges dels conreus abandonats i els camins estan colonitzats per una variada flora ruderal i arvense (classe *Ruderali-Secalieta*). Són exemple d'aquesta vegetació les següents espècies: el marxant (*Amaranthus retroflexus* subsp. *retroflexus*), *Conyza sumatrensis*, el xenixell (*Senecio vulgaris*), el blet blanc (*Chenopodium album*), la verdolaga (*Portulaca oleracea*), l'olivarda (*Inula viscosa*), el passacamins (*Polygonum aviculare*), el margall bord (*Hordeum murinum* subsp. *leporinum*), etc.

CONSERVACIÓ I FUTUR

Creiem oportú fer algunes precisions sobre el valor i l'interès dels paisatges de les muntanyes d'Ordal. La recuperació de la vegetació després dels devastadors incendis de la dècada de 1980 és en general bona, sobretot a les obagues i en els llocs de substrat tou. Ja se sap que les màquies dels substrats durs i secs evolucionen lentament i que, en aquest domini, alguns danys, com el bandejament d'espècies per manca de diàspores, només és a molt llarg termini que podem esperar que se superin.

Però és un error creure que la inacció garanteix aquesta recuperació. Malgrat que el roc de Forellac forma part de la xarxa del Pla d'espais d'interès natural (PEIN) i, per tant, està inclòs en els espais de la Xarxa Natura 2000, el visitant s'adona aviat de l'estat d'abandonament de la zona. Hi ha una manca absoluta d'informació i de la senyalització que en tants altres llocs ja és un fet normal, com els plafons orientatius dels valors naturals de la zona, els indicadors del PEIN a les àrees d'accés —només n'hi ha un i es troba al cim del puig d'Agulles—, els indicadors de possibles recorreguts, les limitacions a l'accés amb vehicles, etc.

Però a la manca d'aquests senyals, que tan ajuden a posar una mica d'ordre en el territori, s'hi ha d'afegir les colles que transiten amb motos i que han pres la zona com el seu particular circuit, circulant pels senderons i produint escorrancs d'erosió en terrenys força sensibles.

Hem de recordar que els alzinars, les pinedes de pi blanc amb brolla calcícola, les roques calcàries amb vegetació rupícola i els poblaments de teròfits calcícoles estan inclosos en la llista d'hàbitats d'interès comunitari (HIC) i, per tant, protegits per directives europees. Si Catalunya té a la regió oriental un dels reservoris d'alzinars més importants de la mediterrània, no podem oblidar que en el sistema mediterrani central i meridional aquestes comunitats han estat molt castigades. Tots en general, però l'administració de manera especial, hauríem de sentir-nos responsables per fer el possible per evitar de posar entrebancs a la recuperació espontània de la vegetació.

Bibliografia

ÁLVAREZ DE LA CAMPA, J.M.. *Vegetació del massís del Port*. Lleida: Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida, 2004.

ÁLVAREZ DE LA CAMPA, J.M.. I SORIANO, I. *Notes sobre la flora de les muntanyes de l'Ordal*. Annals del Centre Vallesà d'Estudis dels Ecosistemes Mediterranis, 1992.

BOLÒS, A. / BOLÒS, O. *Vegetación de las comarcas barcelonesas*. Barcelona: Instituto Español de Estudios Mediterráneos, 1950.

BOLÒS, O. «Contribució al coneixement de la vegetació del territori Auso-Segàrric». *Memòries de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona* LV 4 (1996): 147-272.

L'aríjol (*Smilax aspera*) és força abundant als peus de penya del vessant nord on, amb altres espècies, fa formacions vegetals molt atapeïdes i impenetrables.

Una passió a la fi del món

Les muntanyes del Karakoram

Text i fotos: **Toni Salas**

En el Baltistan, allà on el Pakistan perd el seu nom, es troben les muntanyes més boniques de la Terra. Tres dies de carretera ominosa, un dia de pista en jeep per congostos perduts. Tot paga la pena, o no, per arribar a la fi del món: la serralada del Karakoram i el K2, el segon vuitmil en alçada, el primer en dificultat.

Marble Peak i Crystal Peak des del campament de Concòrdia.

UN PROPÒSIT

Arribar al cor profund del Pakistan. L'objectiu és creuar una part de la glacera de Baltoro partint d'Askole, un petit llogaret sense les mínimes condicions de vida dignes, i arribar a la vall d'Hushe després d'haver travessat Concòrdia, l'únic lloc del globus on conflueixen a la vista dos vuitmils, el K2, àlies Chogori, i el Broad Peak al costat del monumental Gasherbrum IV.

EL BALTISTAN PACÍFIC

En la regió del Baltistan, quan després de dures jornades s'arriba a Skardu, no costa gaire apropar-se al basar. Es pot trobar un carrer llarg ple de comerços i d'homes, sols homes, perquè les dones apareixen poc en espais públics.

Els homes s'asseuen a la porta de les seves botigues a xerrar o a prendre el te. La gent mira un occidental amb curiositat però l'absència de turisme fa que ningú demani res, ni tan sols que els nens ens assetgin.

En principi poden semblar gent seriosa, esquerra, personatges barbuts sortits d'una pel·lícula de Sandokan interpretant el paper de dolents. En realitat tot és pura imatge. Quan trequem la timidesa i ens apropem a un d'ells i li parlem, sorgeix el somriure, la paraula amable, l'hospitalitat.

Al contrari que en altres llocs, si intentem obtenir una foto d'algun d'ells, s'empolainen i es posen presumits i orgullosos. Després et donen les gràcies per la foto i el viatger queda entendrit i sorprès.

En la zona esportiva, al costat de la mesquita, sessió contínua de futbol, criquet i polo. Sorprenen en un lloc que sembla d'economia modesta observar els joqueis elegantment vestits amb les seves belles muntures. Quan es guanya una partida, cavall i

genet, incapaços de parar la seva carrera es precipiten a prop del carrer comercial.

En aquest ambient divers, no pas colorista, tothom utilitza vestimentes sense color i sumament austeres, sorprenen que a pocs quilòmetres en jeep per pista en mal estat es desemboqui al llac Satpara, un lloc plaent amb muntanyes al fons i un quiosc de begudes (llevat de cervesa, perquè la religió musulmana la prohibeix). Sembla una postal de Suïssa al Pakistan.

L'endemà, quan sortim en jeep cap a Askole podem pensar que per moltes que siguin les fúries desfermades de les muntanyes, que ens esperen, no tornarem a passar tanta por. La pista és estreta, ruïnosa, desplaent, sols permet el pas d'un vehicle, gira en voltes laberíntiques i a cadascuna d'aquestes voltes

Camió en la Karakoram Highway, a la regió de Baltistan.

Patriarca de la ciutat de Skardu.

El trekking

La ruta prèvia

- Barcelona- Londres-Islamabad (Avió)
- Allotjament dues nits a Rawalpindi
- Dos dies per arribar a Skardu des de Rawalpindi amb autobús.
- Rawalpindi-Chilas
- Chilas-Skardu
- Un dia de Skardu a Hoto en jeep. Acampada a Hoto.

1r dia

Hoto-Askole-Korophon-Jola (3.340 m)
Recorregut trencacames, encara que sense grans desnivells. Seguim el riu Dumordo i albirem el Bajordas (5.600 m).
Temps de camí: 6 h.

2n dia

Jola-Bardumal- Paiyu (3.600 m)
Paisatge desèrtic i pedregós. Al peu del campament el Lilingo (5.600 m)
Temps de camí: 6 h 30 min.

3r dia

Descans i aclimatació.

4t dia

Paiyu-Urdukas (4.200 m)
L'etapa més llarga. Al davant nostre, les torres Catedral. Més enllà les torres del Trango i la torre sense nom.
Temps de camí: 8 h 30 min.

5è dia

Urdukas-Gore II (4.500 m)
Aparició del Biarchedi (6.781 m) i el Masherbrum (7.821 m). Campament rodejat de muntanyes en un indret impressionant.
Temps de camí: 5 h.

6è dia

Gore II-Concòrdia Camp (4.700 m)
La gelera del Baltoro ens ofereix pedra, roca, gel i aigua. Aparició de la torre de Mustang (7.284 m). Al davant el pic Mitre (6.010 m), més enllà el Gasherbrum IV, el pic Marble i el pic Crystal (6.252 m). A Concòrdia, vista espectacular del K 2 (8.600 m), el Broad Peak (8.035 m) i l'Hidden Peak. Un dels paisatges més corpreneadors del món.
Temps de camí: 8 h.

7è dia

Trekking al campament base del K 2
Es passa pel campament base del Broad Peak. Glacera de gel i neu. Abundants esquerdes.
Temps de camí: 7 h (anar i tornar).

8è dia

Concòrdia Camp-Ali Camp (4.900 m)

Glacera de gel dur i moltes esquerdes. L'etapa amb més caràcter. Avançament constant per la gelera envoltats de cims de set i vuit mil metres. El campament és un simple turó pedregós.
Temps de camí: 4 h 30 min.

9è dia

Ali Camp- Gondogoro Pas-Hispam (4.700 m)
Arribada al Gondogoro pas (5.600 m) i descens.
Temps de camí: 8 h.

10è dia

Hispam-Guram (4.200 m)
Més glacera, però després el paisatge s'humanitza. A la fi una mica d'herba.
Temps de camí: 3 h 30 min.

11è dia

Guram-Seijo (3.600 m)
Per la vall d'Hushe, raonablement verda. Fi de la glacera, arbres i flors.

12è dia

Excursió al campament base del K 7
Veiem la silueta del cim i tornem.
Temps de camí: 4 h 30 min.

13è dia

Seijo-Hushe (3.200 m)
Hushe-Selling (Jeep). Ens acomiadem del Masherbrum, l'últim gegant que ens ha acompanyat. Primera visió de gent, vestits, colors i paraules.
Temps de camí: 2 h 30 min.

Un portador del Karakoram descansant.

apareix el riu Indo desbocat. Quan sembla que, ja sense remissió, el vehicle caurà en el més profund de les aigües, el conductor dóna un cop de volant i el jeep es redreça i segueix en la seva boja carrera.

Parada obligatòria per menjar en Shiggar, una petita població de la ruta. A prop ja del començament del camí trespasador. Aquí s'aturen tots els portadors que van o tornen a acompanyar trekkings o expedicions. Gent summament humil, mengen plats d'arròs amb salsa a grapats i amb les mans. Després munten 10, 12 o 15 en un jeep i continuen el seu recorregut.

COMENÇA L'AVENTURA

El campament d'Hoto està a prop d'Askole. Aquí passem la primera nit. Askole és un poble pobre, quasi diria miserable, que se sustenta d'una mica d'agricultura i de ramaderia.

Les primeres etapes d'Askole a Jola i de Jola a Paiyu potser siguin un aperitiu o potser no tinguin un relleu excessiu, però valen la pena per fer-se una idea clara de per on aniran els trets. Natura en la seva essència. Austera, salvatge, sense concessions. Si algú desitja un paisatge humanitzat, petits nuclis rurals, gent que surti al pas, aquest no és el seu viatge. Si algú desitja arbres, boscos, herba, rierols, frescor i verdor, aquest no és el seu viatge.

Tot el que anirem trobant aquí és un caos iniciàtic, un desplom de roca i pedra, un paisatge lunar, aspre, bru, desèrtic, un relleu tallat a pic per un

escultor boig. És un món hostil, però suggeridor, un lloc no fet per a l'home, però que irremeiablement atrau i sedueix.

DARRERA LES GRANS MUNTANYES

Aquesta nit a Paiyu es reuneixen els portadors de les diferents expedicions. Tots alhora, presidits pel fanal de la lluna, comencen a entonar les seves cançons d'amor, tradicionals... sols acompanyades per algun element de percussió. De cop i volta algú surt del cercle i comença a ballar, o en un altre instant una sola veu esquinça la nit. Recorda al flamenc, però aviat d'una manera rítmica i batent les mans tots el secunden i l'acompanyen en aquests moments màgics.

En Paiyu encara queda l'ombra desconfiada d'algun petit arbre. Serà l'últim que vegem en temps. La calor, malgrat que som a 3.600 m és aclaparadora. La següent etapa fins a Urdukas és potser la més dura. Són vuit hores de camí fent ziga-zagues amb pujades i baixades fins arribar als 4.200 m.

El grup pot semblar una pel·lícula de Berlanga. Parteixen els expedicionaris: un gran nombre de portadors, guies, cuiners i ajudants. Un portador arrossega unes quantes gallines engabiades, un jove, gairebé un nen, arria unes cabres. Els bitxos descoixejats del seu fatal destí caminen la sendera ron-sejant, però de bon humor.

A prop ja d'Urdukas la natura ens esglaija amb els seus capricis. Apareixen les torres Catedral i les

Torres del Mustang des del campament Gore II.

És un món hostil, però suggeridor, un lloc no fet per a l'home, però que irremeiablement atrau i sedueix

La conquesta del K2

El 1861 el coronel Godwin Austen va ser el primer occidental que atalaià la silueta del K 2. El 1887 Francis Younghusband arriba a la collada de Mustangh i s'apropa encara més a la muntanya màgica, però cap d'ells va pensar que l'ésser humà fos capaç d'ascendir a aquest lloc.

Res més lluny de la realitat. El 1954 Compagnoni i Lacedelli, líders d'una cordada italiana coronen el cim. Abans, fracassos i morts. Després també. El 1986 més de deu escaladors moren a la muntanya. Cada any el cim es cobra el seu rèdit de víctimes, però cada any també hi ha gent que el venç.

Achille Compagnoni i Lino Lacedelli.

El majestuós Lyla Peak des del campament Hispam.

torres del Trango amb la mítica torre Sense Nom. No fa un dia clar, el conjunt de llums, boira i núvols crea imatges misterioses. Les torres apareixen i desapareixen com per encanteri. En el campament els portadors es resguarden en roques, coves o simplement entre plàstics. Algú ve en demanda de medicaments, ferides, ulls afectats per la claror, peus destrossats, tot per 240 rupies al dia (menys de 6 €). Els que arriben al temible pas del Gondogoro seran recompensats amb una generositat més gran: 600 rupies al dia.

DE CONCÒRDIA A GONDOGORO

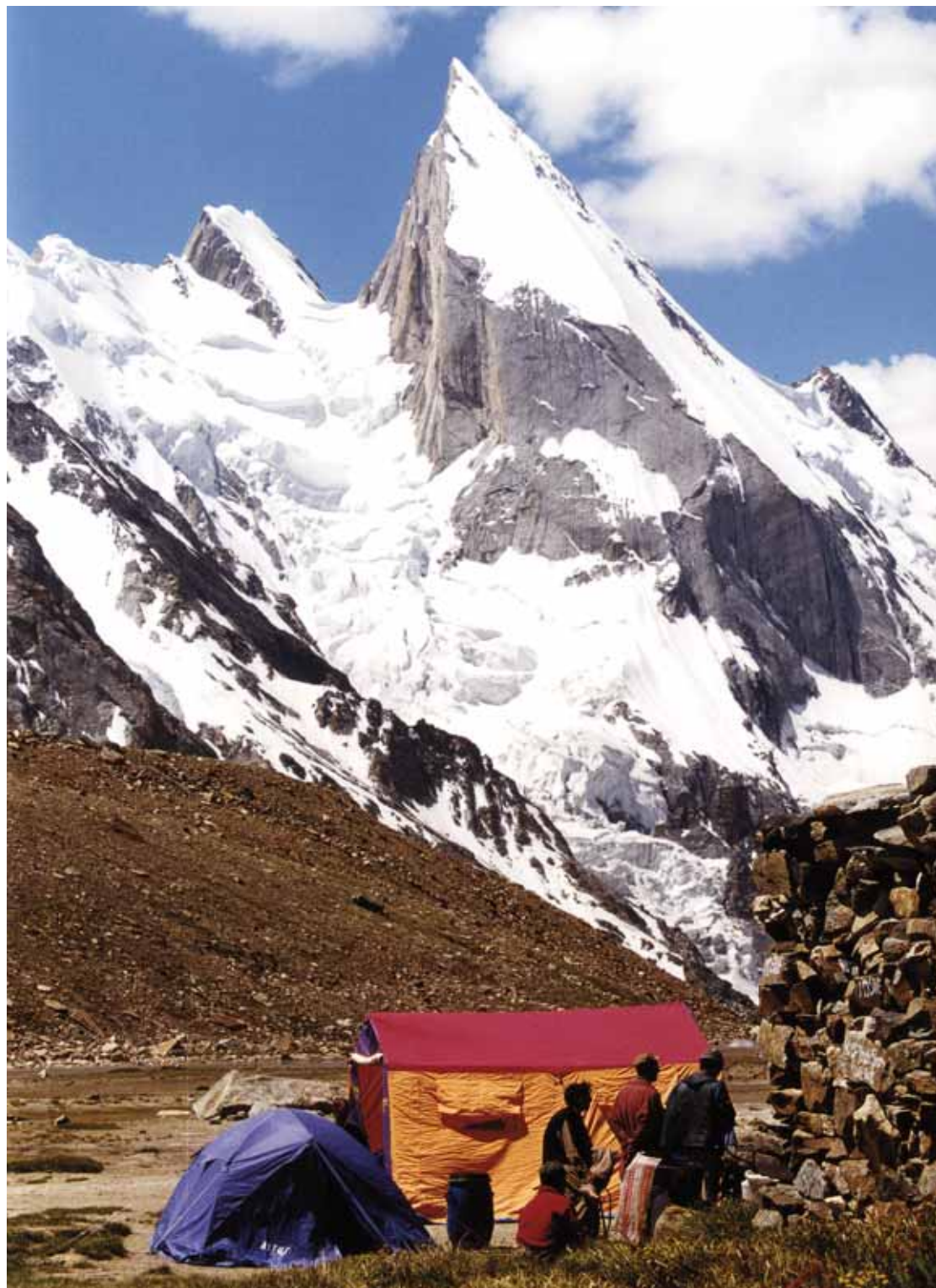
El més bell, també el més difícil, és el que es viu en aquests llocs. Primer cal arribar al campament de Gore II tot caminant per la glacera a 4.500 m. És

un lloc impressionant, rodejat de muntanyes. Darrere nostre s'han abandonat les moles del Masherbrum i el Biarchedi.

El dia següent s'arriba a Concòrdia (4.700 m). És un dels llocs més espectaculars que es coneixen per la contemplació d'algunes de les muntanyes més altes, més airoses, més belles de la terra i, a més, els déus ens són propicis: ni un núvol, gens boira. Un dia perfecte i assolellat.

Només arribar l'estrella de la gala que fins ara, vergonyosa, ens havia negat els seus atractius, apareix omnipresent. És el K 2, *Chogori* per als nadius, de 8.616 m.

A l'entrada de Concòrdia una garita militar subratlla l'arribada. Gens bel·licosos els oficials, probablement avorrits, és llancen sobre els viatgers, els

abracen, els feliciten com si haguéssim perpetrat una gran gesta i reclamen fotos amb els nouvinguts.

Pel camí hem deixat enrere la torre Mustang. A Concòrdia apareix el Broad Peak (8.036 m), el Gasherbrum IV (7.800 m), el Mitre Peak (6.035 m), els estreps del Hidden Peak (8.050 m) i el Crystal Peak (6.252 m).

L'ésser humà es fa petit davant d'aquesta luxúria de muntanyes. La calor sufocant d'anteriors etapes és ara fred, molt fred a la nit. L'alçada comença a fer estralls, costa dormir, tenim mal de cap, quan caminem les cames ens pesen. Som uns estranys en aquest món i hem de pagar un preu.

Val la pena viure Concòrdia amb tranquil·litat. Extasiar-se mirant o marxar cap els campaments base del K 2 o del Broad Peak, sempre desafiant el mar d'esquerdes que s'obre pas fins a la trobada amb el oceà de pedres que porten a destí. Se surt de Concòrdia a Ali Camp. El camí és dur, per glacera de gel; de nou les esquerdes s'obren pas amb freqüència i abundància. Ali Camp no és més que un turó pedregós sobre la gelera a 4.900 m.

Arriba l'etapa reina. Són les 12 de la nit i toquen diana. Ningú ha pogut dormir en aquest cubicle perdut. Una mica de te, els frontals al cap i a tres quarts d'una sortim. Una hora es tarda en fer l'aproximació i 2 h 15 min en fer l'ascensió. Afortunadament la neu és dura. La pujada és lenta, en ocasions amb 40°-45° de desnivell. En els llocs més pronunciats hi ha cordes fixes que ajuden. A les 4 de la matinada arribem a Gondogoro La, a 4.600 m. Apunta l'alba, de nou el K 2, el Gasherbrum IV, tots els gegants apareixen fantasmals entre boirines, però queda per fer el més difícil: baixar.

Un parell de soldats de l'exèrcit pakistanès apostats al cim ens ofereixen te. Un primer pas de roca s'ha de fer curosament, després la gran pala de neu. De la mateixa manera que en pujar són indispensables el piolet i els grampons, la baixada és vertiginosa i l'abisme també.

HORITZONS PERDUTS

S'arriba al campament d'Hispam on una barraca de pedra serveix de mesquita. Els portadors sense piolet ni grampons, en alguns casos amb sabatilles, fa temps que han arribat. A Hispam hi ha uns quants túmuls, un petit cementiri per als que mai arribaren.

Ara ja es va cap a la vida. L'aire es torna més respirable, la vall d'Hushe és més verda i fèrtil, es veuen pastors amb els seus iacs. Refugiats en la seguretat dels camins traçats, abandonem ja el món hostil que no pertany a l'ésser humà. Continuem cap a Guram, després Seijo, més tard Hushe. Noms, tan sols noms per parlar de llocs no habitats, però en els quals ja apareix algú per oferir-te te. Darrere queden els horitzons perduts, les muntanyes que ens perviuran i que potser no tornarem a veure mai més.

Es tarda en arribar i es tarda en tornar. La fi del món es dilueix. Es torna a l'únic món conegut, el dels vicis, els afectes, les seguretats, i aquest món no és a la fi del món.

L'expedició durant l'etapa del 8è dia, entre Concòrdia i Ali Camp.

A l'esquerra, el K-2 des del camí al campament base.

A Hispam hi ha uns quants túmuls, un petit cementiri per als que mai arribaren

Oest del Canadà i Alaska

7000 km en trenta dies

Text i fotos: Joan Giménez i Lluïsa Pretel

Les muntanyes Rocalloses del Canadà són una continuïtat del conjunt de relleus que comença als Estats Units d'Amèrica i s'estén endins del Yukon, a l'Àrtic. La seva riquesa en flora et provoca un sentiment de respecte, i fins i tot cert temor, per la fauna que amaga. Aquesta és una sensació que mai havíem experimentat anteriorment. Aquesta natura i la seva immensitat no ens va agafar de sorpresa, però no pot passar desapercebuda per ningú.

Un veritable paisatge de postal a l'illa Spirit del llac Maligne.

Hom creu que fa entre 25.000 i 40.000 anys que els primers pobladors humans, perseguint el bestiar per caçar-lo, van travessar caminant l'estret de Bering. En aquell moment era factible pel gel existent entre Àsia i Alaska. Aquella gent es va reproduir i repartir pel continent i podem dir que van ser els primers pobladors, els quals van formar les primeres nacions, segons cadascuna de les tribus que les formaven. Entre les diverses tribus podien tenir les seves diferències, però al voltant del primer mil·leni van començar a arribar els vikings els quals van muntar un avituallament a Terranova.

Però el gran empipament va ser quatre segles més tard, quan la resta dels europeus volien comerciar de totes les formes possibles. També cal dir que una part important de la costa oest és Alaska, que primer fou de propietat de Rússia, però que a causa de la debilitat d'aquell moment, els seus governants la van vendre per una quantitat que alguns diuen que va ser simbòlica. En la actualitat Canadà i Alaska són països poblats per una gran majoria de gent emigrant originària de qualsevol lloc del món. També cal dir que els primers pobladors han pogut recuperar els seus drets perduts durant un temps, i tot el conjunt de la societat viu en un sistema democràtic respectat per la resta del món.

VIATGE A L'OEST DEL CANADÀ I ALASKA

Tots sabem que per fer un viatge pel teu compte cal fer una acurada preparació, però tot i que de vegades pot ser una mica difícil, també pot ser molt estimulante, ja que és una forma de començar el viatge d'una manera virtual, per mitjà de certs programes d'Internet, com el Google Earth. També ens va ajudar bastant fer la preparació del llarg recorregut, i així vam poder programar les coses amb precisió i, fins i tot, vam poder trobar la ubicació ideal de cadascun dels llocs per dormir.

Voler fer un recorregut d'uns 7.000 km en trenta dies, aprofitant-los al màxim, i sense ofec, no era gens fàcil i segurament calia sacrificar alguna cosa. Pensem que la millor forma de recórrer les Rocalloses era la de llogar un cotxe, com a mínim des de Calgary fins a Jasper, a les Rocalloses. A continuació vam optar per anar amb autobusos fins a Whitehorse, al Yukon. Una vegada arribat a Whitehorse calia tornar a llogar un segon cotxe per mouren's per l'àrea del Klane Park. I continuar fins a Skagway amb el tren dels antics miners buscadors d'or. Finalment, vam fer el recorregut del famós Insade Passage pel Pacífic en cinc etapes, la última de les quals

Un exemplar d'ós negre cercant aliment.

ens va fer arribar a Port Hardy, al nord de la illa de Vancouver. Des del nord, després vam conèixer la ciutat de Victoria al sud de la illa, per acabar el final del viatge a la ciutat de Vancouver.

Les muntanyes Rocalloses

Amb el jet lag que portàvem a causa del canvi de l'horari, la ciutat de Calgary em va semblar una bona introducció per als qui arribem per primera vegada a aquest país tant gran (no pas a la Lluïsa, que ja havia viscut 10 anys a Toronto). En fer el pagament del peatge a la entrada del parc, que no és gens barat, es pot plantejar una qüestió: ¿quant de temps ens hi estarem? Però tant se val, ja que si calcules menys dies, a la sortida pots pagar la diferència.

Cada ciutat té el seu museu, i tots els que vam visitar ens van agradar molt, ara bé el museu de Buffalo Nations Luxton a Banff va ser el primer i ens va impressionar molt. Cal dir que la cultura dels primers pobladors (els indis) estava molt integrada amb la natura. A Banff es va crear el primer parc natural del Canadà que es va obrir al turisme, a partir del descobriment de les aigües sulfuroses descobertes a la bassa d'una cova.

Al voltant de Banff podem escollir diverses i variades excursions. En el nostre cas vam decidir el següent: anar a les cascades del riu Bow; pujar al telefèric fins al mont Godos i després caminar durant una hora, i anar al llac Minewanka i caminar uns 5 km per un dels seus costats.

Després d'estar allotjats dos dies en un petit hotel de Banff vam decidir desviar-nos fora del parc per visitar uns amics a Golden. Calia agafar la carretera de Yoho Park. Durant tot el camí des de dins i fora del parc es una contínua temptació obligada de parar a fer fotos i gaudir dels paratges diferents, com les cascades de Jhonston Canyon.

Els dos dies que vam estar a Golden, van ser molt profitosos per poder fer les excursions de Moutain Castle i el llac Moraine. El llac Louise és un lloc tan maco que et quedes amb ganes de tornar i dedicar-te a fer més excursions. Al principi del llac hi ha un gran hotel (abans un antic castell estil escocès), i al final del llac, en un dels pendents de la

Tòtem de la ciutat de Victoria, a l'illa de Vancouver (Colúmbia Britànica).

Tren miner que va des de Carcross (sud de Whitehorse) fins a Skagway.

Visió des del tren miner d'Skagway.

anar fins Jasper. Com que va ser molt difícil trobar lloc abans d'aquesta ciutat, ens vam veure obligats a fer en un dia 310 km. No és una gran longitud de desplaçament si es fa d'una tirada, però cal fer diverses parades, ja que en tot el recorregut hi ha tant a veure... per exemple set llacs d'importància i la gran gelera d'Athabaska.

Tot i que al dia següent havíem de tornar el cotxe ens el vam poder quedar un dia més per conèixer una mica més l'àrea de Jasper. El canyó de Maligne és considerat com un dels més macos de les Rocalloses. El llac Medicine amb la particularitat que es poden provocar en poc temps diferents nivells i a partir de cert punt el nivell pot variar amb molta rapidesa, a causa de la seves coves adjacents, les quals drenen el llac.

El Territori del Yukon

Uns 2.250 km i 32 hores de viatge en tres autobusos diferents fins a Whitehorse, de la famosa empresa Greyhound. Cal tenir en compte que a partir de certa edat es pot aconseguir certs descomptes si demanes els tiquets uns dies abans. En el recorregut vam veure diverses vegades cérvols i fins i tot un ramat de 35 bisons, amb la deferència del conductor, que es va aturar perquè els valents poguessin baixar a fer fotos.

Per poder desplaçar-te amb llibertat és millor fer-ho amb cotxe, i per això calia tornar a llogar-ne un a Whitehorse. La nostre idea era arribar al parc del

Kluane i llogar un guia per a una excursió com a mínim d'un o dos dies; però no va ser possible, ja que a la oficina de Parks Canadà de Haines Junction no ens en van poder aconseguir cap, i amb molta pena per part nostra ho vam haver de deixar córrer... potser ens calia més informació i intentar-ho més per Internet.

Tots dos sols no ens vam atrevir, ja que plovia molt i també influïen probablement les contínues advertències del perill de trobar óssos en qualsevol moment. En canvi, vam poder veure cinc japonesos que venien de fer una excursió de set dies sense guia, ¡quina enveja! Tots els dies d'estada en el Kluane van ser de pluja i fred, però no per això vam deixar de gaudir de la bellesa d'aquest territori tan allunyat de tot, en què els colors vermells de la tardor a la natura començaven a esclatar.

Des de Whitehorse es pot decidir anar a qualsevol direcció, ara bé la tendència general és la d'anar a Haines Junction per la carretera d'Alaska Highway i poder preparar alguna excursió pel parc del Kluane, declarat patrimoni de la humanitat per la ONU. La vegetació d'aquest parc a la tardor té uns colors rogencs i grocs molt macos. Als muntanyencs més ambiciosos els tempta de pujar a les muntanyes de Saint Elias, i fins i tot arribar a coronar el Logan (5.959 m), el més alt del Canadà. Nosaltres no vam poder ser massa ambiciosos, i vam arribar fins a Burswarrsh Landing, un petit llogaret que és a 124 km al nord de Haines Junction, l'extrem occidental del

llac del Kluane i a 172 km de Beaver Creek, l'últim poble abans de travessar la frontera d'Alaska.

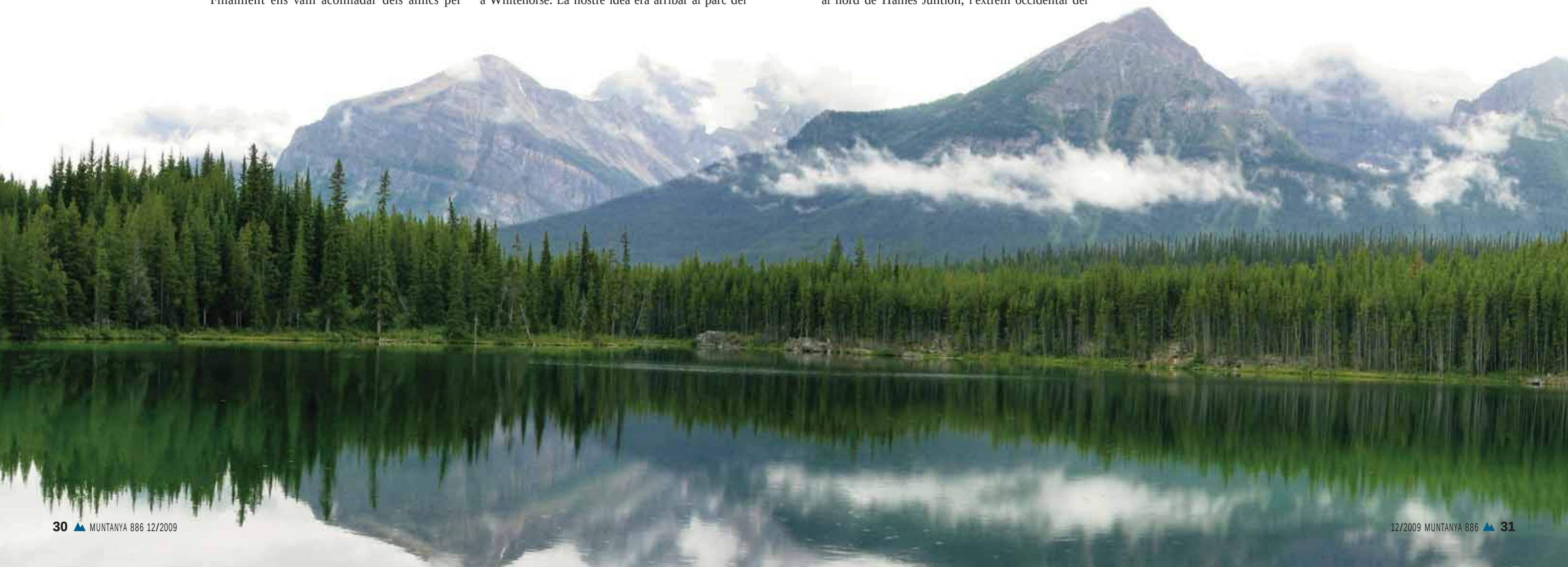
El canvi del clima i l'augment de temperatures està afectant especialment al Territori del Yukon, tant a la flora com a la fauna i fins i tot al terreny. Un gran problema per a la flora és l'insecte de la Picea, un petit escarabat que està proliferant ràpidament, que s'introdueix dins de la escorça dels avets i els destrueix. Aquesta transformació afecta evidentment a la fauna.

El retrocés del gel a la gran majoria de les geleres també afecta els animals, ja que tenen més dificultats per aconseguir aliments. I finalment afecta el terreny, ja que sobretot al nord es produeix el permafrost, un sòl que roman glaçat durant anys consecutius, però també per la pujada de temperatures. Ara és un terreny que cedeix, ja que ha perdut la seva duresa i això afecta les carreteres, que necessiten un manteniment continu; les cases es mouen perquè el terreny cedeix, i els arbres també poden cedir, per falta de consistència de les arrels.

De Carcross fins a Skagway amb el tren dels antics miners

Una vegada vam tornar de nou a Whitehorse, calia preparar el viatge fins a Skagway, a Alaska, i la idea de fer-ho amb el tren dels antics miners de l'època de la febre d'or ens va agradar.

El canvi del clima i l'augment de temperatures està afectant especialment al Territori del Yukon, tant a la flora com a la fauna i fins i tot al terreny

Vistes dins l'Inside Passage, un viatge a través de nombroses illes.

Iceberg de la glacera Trace Arm.

El tren comença a Carcross. Va ser construït el 1898 i era una obra d'enginyeria única al món, equiparada amb la Torre Eiffel, pels elevats ponts per on passa, fets amb estructura de fusta. Però el millor són els llocs per on travessa la muntanya, els quals són de gran bellesa, un d'aquests llocs és el pas més elevat, el Whitepass, segurament perquè passa prop d'una gelera. Una vegada arribem a Skagway cal esperar la policia dels EUA perquè puguin comprovar que la documentació està en regla.

Finalment els únics passatgers que vam haver de visar els passaports a la comissaria vam ser els dos catalans. A Skagway els edificis mantenen el seu encant de cent anys d'antiguitat o encara més; però tot i ser una petita població, tenen un port el qual poden atracar grans creuers.

Travessant l'Inside Passage

L'endemà i de bon matí vam embarcar en el ferri, que ens portaria fins a Juneau, la capital de l'estat d'Alaska. L'Inside Passage és un viatge que passa per entremig de moltes illes i es poden veure extraordinaris paisatges de muntanyes i d'unes quantes glaceres, ideals per fotografiar panoràmiques. La primera part del recorregut és d'Alaska i la segona del Canadà, a partir de Prince Rupert, fins a Port Hardy.

Juneau és una ciutat a la qual només es pot acce-

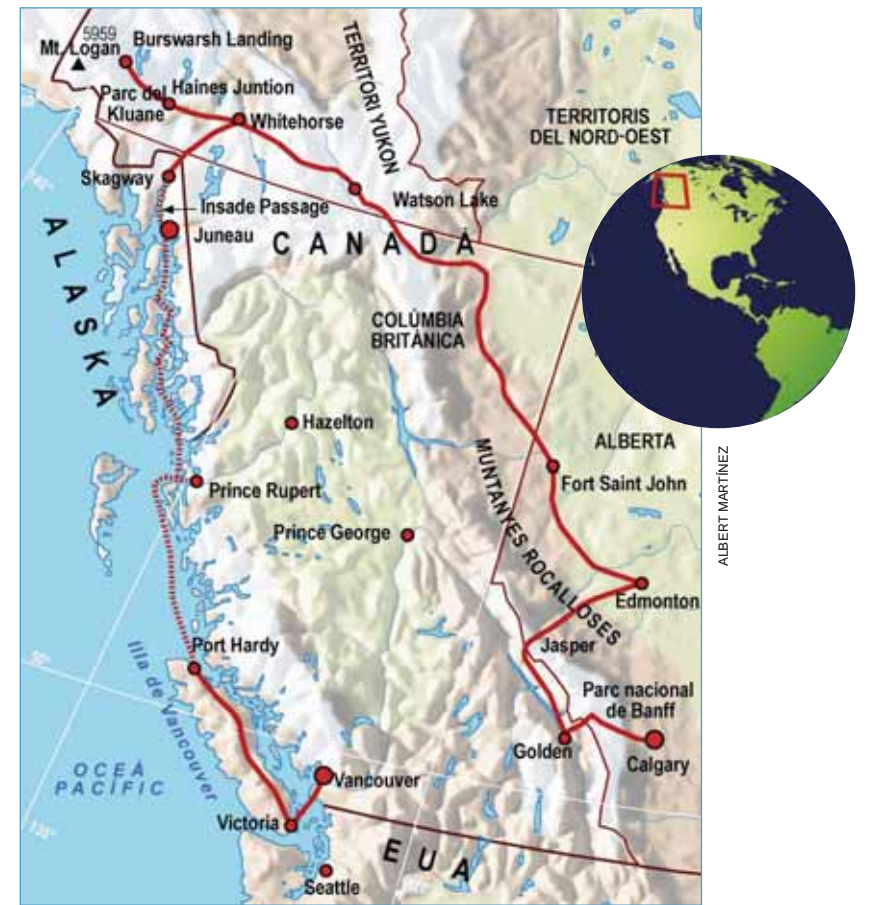
dir per mar o per aire, ja que no hi arriba la carretera. Ara bé, la ciutat, d'uns 30.000 habitants, pot arribar a rebre diàriament fins a 12.000 turistes, principalment en grans creuers. A part de visitar la ciutat i la rodalia, també vam poder fer un parell d'excursions a les glaceres. La primera a Menderhall Glacier, que és molt maca i espectacular amb la seva cascada en un dels costats; però a la segona gelera vam haver de viatjar en un petit vaixell, per a només vint persones. L'expert i intrèpid capità ens va apropar navegant entremig de blocs de gel que colpejaven el fràgil casc del vaixell, pel mig d'un fiord fins a uns cent metres d'una gran gelera, la Tracy Arm, un fiord de gran alçada i que amb una freqüència de pocs minuts podíem contemplar l'espectacle de la caiguda dels blocs de gel damunt de l'aigua. El seu soroll i l'onada que provoca és inenarrable; en el paisatge la companyia d'unes foques, que ens observaven tranquil·lament damunt d'altres blocs de gel, caiguts amb anterioritat, sense immutar-se al més mínim.

El mateix dia vam tenir la sort de veure balenes. El segon ferri va ser des de Juneau fins a Prince Rupert, passant dues nits al vaixell. A Prince Rupert, si pots escollir un hotel amb la finestra que miri a l'oceà es pot aconseguir un meravellós espectacle de la posta del sol.

Illa de Vancouver

En arribar a Port Hardy, a la illa de Vancouver, vam poder trobar un *bed & breakfast* en bones condicions i bé de preu. Tot va ser molt relaxat, després de tota una nit de marees que van escorant el vaixell per babord i per estribord. Als afores de Port Hardy podeu visitar una petita població en la qual només hi viuen els primers pobladors, i es pot conèixer artistes que fan tòtems, una experiència que val la pena. L'illa pot ser molt interessant, ara bé la ciutat de Victoria, capital de la Colúmbia Britànica, creiem que cal visitar-la i conèixer-la per molts motius, sobretot per la bonica arquitectura colonial.

La ciutat de Vancouver

Vancouver és una gran i bonica ciutat de la Colúmbia Britànica, al Canadà. És considerada mundialment com una de les millors ciutats per viure, i si algú pensa anar-hi en les properes olimpíades d'hivern, ha de saber que als afores més pròxims de la ciutat hi ha boscos i muntanyes d'una naturalesa tal que no sembla que tant a prop hi hagi una gran ciutat.

Un viatge de llarg recorregut

Pot semblar un viatge de molts quilòmetres. Ara bé, hi ha països de grans extensions, com és el cas del Canadà i Alaska que, per la poca densitat de població i a causa de grans àrees de terreny sense habitar, no és tan estrany fer quilòmetres per traslladar-se, i en aquest cas els sistemes de transport són molt eficients. Així que en realitat dels 7.000 km del total, podem dir que els 3.000 km fets en vaixell cal considerar-los de plaer, i els 2.250 km fets amb autobús, els realment pesats són aquells que es fan de nit, ja que durant el dia vam aprofitat tota la bellesa del paisatge.

Per tot això creiem que en cas de tornar no repetiríem el recorregut total, del qual n'estem molt contents, però sí que intentaríem fer alguna d'aquelles excursions per aquells indrets que ara no ens ha estat possible. Suposo que sempre que es coneix un nou lloc, acostuma a passar, que un hi tornaria per aprofundir en el coneixement de la gent i dels llocs concrets.

Més informació

Bibliografia de viatge

British Columbia.
Lonely Planet.
Travel Guides.
London: Lonely Planet Publications, 2008.

Canadá 2009. Guías visuales. Madrid: Aguilar, 2009.

«Alaska y Oeste de Canadá. Naturaleza desbordante». *Altair* 46 (2007).

INTERNET

Turisme:

www.traveljuneau.com
www.tourismvictoria.com
www.tourismcalgary.com
www.yfnta.org

Lloguer de cotxes:

www.norcan.uk.ca

Ferries:

www.alaskaferry.com
www.dot.state.ak.us/amhs

Línia d'autobusos:

www.greyhound.com

TAILLON CARA NORD

Escalada hivernal al Pirineu central

Text: **Jordi Bernat**
Fotos: **J. Bernat i J. Rius**

Descobrir el Taillon en un revolt de carretera quan s'està a punt d'arribar al pintoresc poble de Gavarnia resulta impressionant. La lluminositat de la seva cara nord nevada fa que sobresurti per damunt de les muntanyes veïnes. Un cop arribem a aquest poble de la Gascunya l'espectacle es completa amb l'entrada en escena dels Astazus i l'enorme circ glacial, escenari de grans gestes, que contribueixen en gran mesura a fer d'aquest indret del Pirineu un lloc òptim per a la pràctica de l'alpinisme.

El Taillon en primer terme i els Gabietous, a la dreta de la imatge.

Gavarnia és un poble de Gascunya (Occitània), al departament dels Alts Pirineus. Centre turístic al nord del circ de Gavarnia, circ glacial que, esglaonat en tres nivells, tanca la vall del gave de Pau i en el qual es forma una cascada d'uns 420 m d'altura, la més gran d'Europa. Aquest atractiu l'ha convertit en un dels destins turístics més visitats dels Pirineus, i les muntanyes que l'envolten atreuen cada any centenars d'excursionistes i alpinistes dels dos costats de la serralada.

Una mica d'història

La història del pirineisme passa ineludiblement per aquesta barrera rocallosa de més de 8 km de llargada formada per més d'una desena de pics que s'enlairen per sobre dels tres mil metres. Pels seus cims, per les seves geleres i per les seves parets, els muntanyencs més atrevits varen signar fa més de cent anys itineraris que donaren lloc a les primeres guies d'escalada de la serralada. Noms com Franz Schrader, Henry Russell o Henri Brulle ens evoquen una època en que aparegué una nova concepció de la relació de l'home amb la muntanya. Parlem del segle XIX.

Les ascensions per nous itineraris a pics ja conquerits i les primeres ascensions hivernals evidencien el fet que aquells primers escaladors, la majoria d'ells pertanyents a l'aristocràcia francesa, buscaven alguna cosa més que topografiar el territori o descobrir des dels cims l'ampli panorama que s'ofereix. Recorregueren canals i arestes amb l'afany d'aventura i de trepitjar terreny verge i, evidentment, exploraren tota la regió que forma la capçalera del riu Gavarnia, en ser un dels accessos al mont Perdut, objectiu molt cobejat ja que havia estat considerat durant molt de temps el sostre dels Pirineus.

En aquella època no hi havia camins d'alta muntanya ni carreteres que escurressin els itineraris, i qualsevol objectiu que es plantegessin implicava dedicar-hi unes quantes jornades.

Eren senyors que requerien el servei d'algú que conegués millor l'entorn, que els facilités l'accés i els guiés per aquelles muntanyes, ajudant-los a superar els passatges més difícils.

Calia que fossin forts i capaços d'aguantar llargues jornades i sovint nits a la intempèrie.

Camí del coll de Bujaruelo.

els muntanyencs més atrevits varen signar fa més de cent anys itineraris que donaren lloc a les primeres guies d'escalada de la serralada

Monument al comte Russell, a la vila de Gavarnia.

Més informació

Com podem arribar-hi
Cal travessar la Vall d'Aran per la N-230 i continuar per la N-125 (en direcció a Tolosa). Cal entrar a l'autopista A-64 a Montreiu en direcció a Tarba. Cal prendre la sortida de Llorda (N-21) i arribar a Gavarnia per la D-921, passant per Lutz-Sent Sauvaire i Gèdre.

Cartografia
Gavarnie (IGN). TOP 25:1748 OT.
Parque Nacional de Ordesa y Monte Perdido (Guía Alpina). Editorial Alpina.

Bibliografia
BELLEFON, Patrice de. *Los Pirineos. Las 100 mejores ascensiones y excursiones*. Madrid: Ediciones Desnivel, 2006.
MOUSEL, Francis. *Pirineos. Ascensiones en nieve, mixto y hielo*. Madrid: Ediciones Desnivel, 2000.
MUNSCH, Rainier / RAVIER, Christian / THIVEL, Rémi. *Roca, nieve y hielo en Pirineos. 290 vías desde Lescun al Néouvielle*. Madrid: Ediciones Desnivel, 2001.
QUINTANA, Joan. *Pirineus, neu i gel*. Barcelona, Edicions Pleniluni, 1990.

Telèfons d'interès
Gendarmerie Gèdre: 17 o +33 (0)5 62 92 48 56
Oficina de Turisme CRS Gavarnia: +33 (0)5 62 92 48 24
Refugi CAF de Sarradets (2.587m): 06 83 38 13 24
Chalet CAF La Grange Holle (05 62 92 48 77)

Internet
www.infohielo.com
www.feec.org/forum/forum.php?accio=inicio
www.gavarnie.com

Arribant al cim, amb el Marboré en primer terme, el Cilindre i el mont Perdut.

D'aquí sorgí el concepte de guia de muntanya, que als països alpins ja era quelcom habitual en la mateixa època. És obligat, doncs, mencionar l'insigne Celestin Passet (Gavarnia 1845-1917), que fou pro-

Dades tècniques

Nom de la via: Taillon Cara Nord (3.144m).
1a ascensió: C. Passet i H. Brulle, l'agost de 1895.
1a hivernal: B. Clos, P. Sauton i E. Escalona, el 21 de desembre de 1954.
Dificultat: BD sup. 50°-55°/IV (65°al ressalt si està format).
Desnivell: 700 m (aproximadament).
Material: alguns tascons i/o friends, 2 pitons i 2 cargols de gel.
Època: Entre desembre i maig.

vablement un dels millors guies pirinencs, i que permeté a Henry Brulle l'estiu de 1895 conquerir la paret que us presentem a continuació, que ha esdevingut una gran clàssica hivernal. Avui en dia, però, els materials, la tècnica han evolucionat molt i podem repetir aquestes vies i reduir el riscs a què s'enfrontaven els pioners.

La cara nord del Taillon

Per descriure aquesta altiva muntanya res millor que començar citant Patrice de Bellefon, autor de la guia d'ascensions més cèlebre sobre els Pirineus:

La bellesa de les piràmides del Taillon és deguda a la seva forma i al seu volum. El Taillon i més particularment la seva cara nord, triangle perfecte i monumental —com les fabuloses construccions de l'antic Egipte—, expressa la seva bellesa en dos termes: ¡la seva geometria i les seves dimensions!

Aquests i molts altres adjectius poden resumir un itinerari que sense ser molt difícil per a l'alpinista

experimentat resulta una activitat prou exigent, atès que hi trobem una inclinació mantinguda durant tot el recorregut. Uns 700 m aproximadament.

Com que és un itinerari llarg d'alta muntanya i en l'aproximació hi esmerçarem entre dues i tres hores, us recomanem començar l'escalada a les primeres hores del dia. Així tindreu més garanties de trobar la neu en condicions durant tot el recorregut. És per això que cal fer l'aproximació de nit, fet que ens pot fer dubtar en algun punt de l'estació d'esquí, si no coneixeu la zona.

Punt de partida i aproximació

Des de l'estació d'esquí Espècières de Gavarnia agafeu la pista que puja per l'esquerra i la seguïu fins arribar a un canvi de vessant on hi passa la carretera que duu al coll de Bujaruelo, coberta de neu bona part de la temporada.

Darrers metres de la via.

A l'esquerra: la cara nord del Taillon, amb el corredor central per on es fa l'ascensió.

Els pendents del terç superior.

Des d'aquest punt s'observa davant mateix tota la paret nord del Taillon. Podeu prendre referències per arribar a peu de via. No obstant això, us separa una profunda coma que heu de rodejar passant pel mateix coll de Bujaruelo, des del qual us dirigireu cap a la part central de la paret. No té pèrdua.

Ascensió

Situats a la base de la paret pugeu pel corredor oblic que ratlla la muralla pel centre, de dreta a esquerra, fins al cim. Amb molta neu, aquest corredor és del tot evident.

El pendent és constant (45° / 50°) durant els dos primers terços del recorregut, amb algun pas una mica més dret. Podeu trobar algunes roques que afloren si necessiteu assegurar-vos en el cas d'anar encordats, tot i que la roca en general és de mala qualitat.

Arribareu a una franja de roca, d'una desena de metres d'altura, en un punt on hi ha un petit diedre que generalment presenta una escalada mixta amb algun pas de IV°. Un parell de pitons l'asseguren. Superades aquestes dificultats seguïu per l'ample corredor (50° / 55°) que sembla que quedi barrat un altre cop per la roca, però que superareu sense deixar de trepitjar neu fent una ziga-zaga. És el tram més indefinit de l'escalada. Diversos corredors porten directament al cim, des d'on es gaudeix d'un bon panorama.

Descens

La baixada es fa per la ruta normal, passant per la breca de Roland i el refugi de Sarradets, és l'opció més fàcil, tot i que es dona una gran volta fins a retornar al peu de paret. L'altra opció consisteix en

ALBERT MARTÍNEZ (BASE GOOGLE MAPS)

Besan, un poble oblidat

En el municipi d'Alins de Vallferrera, situat a l'entrada de la vall, entre els poblets d'Araós i Ainet de Besan, antic terme que dona nom a la contrada, hi ha Besan. És un despoblat, penjat en un replà al damunt de la vall, a una altitud de 1.182 m i a uns 200 m sobre la vall, vora el barranc de Besan, afluent per la dreta de la Noguera de Vallferrera, que baixa dels vessants de la muntanyeta de Besan (2.160 m).

Per anar-hi cal sortir de la borda d'en Felip, a la carretera. Al km 9,5 hi ha un cartell de la Generalitat que diu: "Besan fa 1000 anys ja hi era". També hi ha un indicador que posa "A Besan 1 km". És un camí de grau amb moltes ziga-zagues fins a dalt del cingle, només apte per anar-hi a peu (45 min). Quan arribem a dalt trobem els antics conreus del poble, i un xic més amunt l'ermita de Sant Miquel de Besan, d'un romànic molt senzill, amb un absis circular. A sota mateix es veuen les feixes abandonades fa gairebé cinquanta anys.

Les cases de Besan tenen balconades de fusta. Hi ha també un molí i una església d'origen preromànic, amb afegits posteriors, amb campanar i campana. A dins hi ha una reixa gòtica de ferro forjat. I el fossar al seu davant. Besan era un poble autosu-

TONI INGLÉS

Sant Miquel de Besan.

ficient.

Ara sembla que temps s'hagi aturat. Sols el silenci, tret de la remor d'uns isards i uns ocellets són els únics habitants d'aquest bell indret.

Després d'aquesta vivència, recomano de fer-hi una visita per trobar un indret que traspua pau i silenci com pocs llocs del nostre Pirineu.

Besan (Alins de Vallferrera, Pallars Sobirà).

Sant Miquel de Besan.

Campana de Santa Maria.

PETZL

The Power of Light

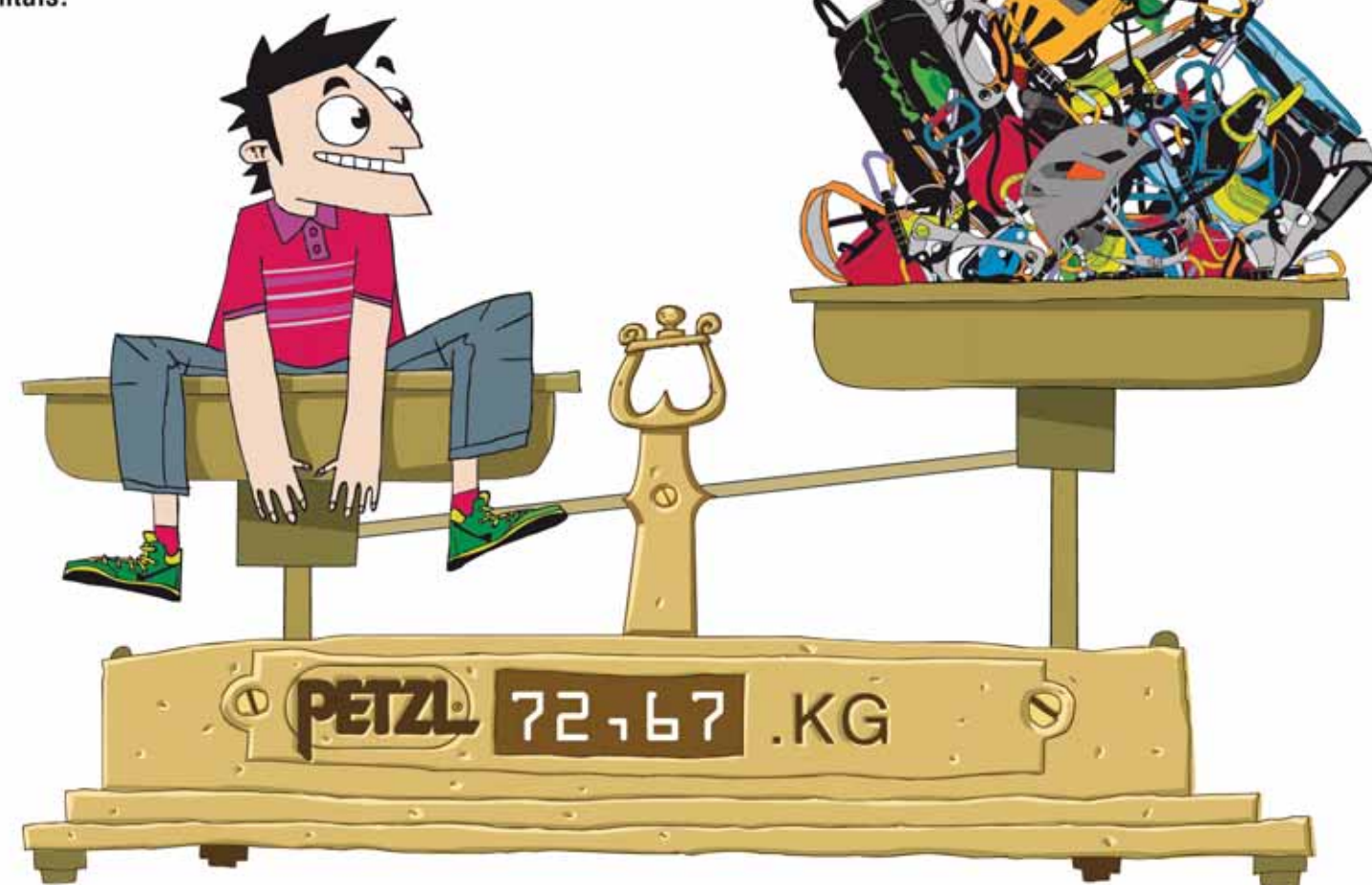
© Photo: studio Kallix

Amb motiu del llançament mundial de les noves llanternes frontals TIKKA®2, Petzl organitza un concurs de fotografia i vídeo sobre el tema: "The Power of Light".

Aquest concurs està adreçat a tots els entusiastes de la imatge del món sencer. Un jurat de professionals i internautes escolliran la millor foto i el millor vídeo.

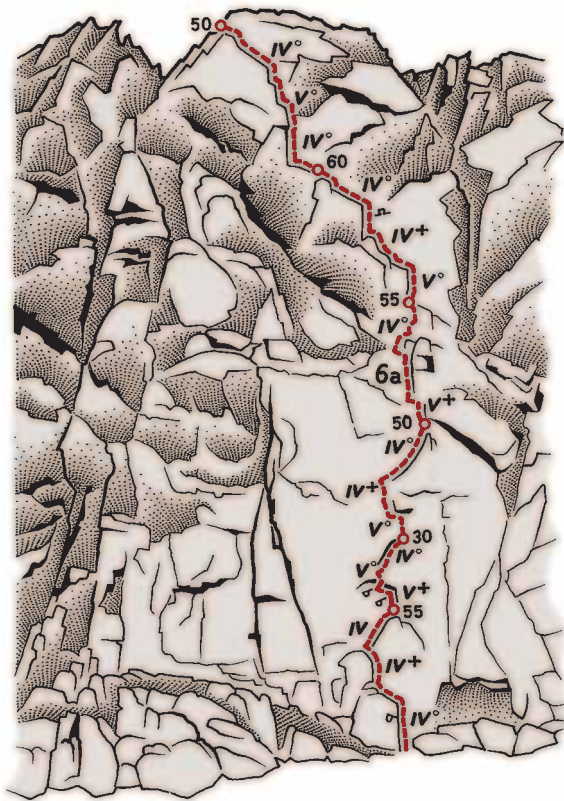
¡Els guanyadors tindran com a recompensa el seu pes en material Petzl!

A la pàgina www.TIKKA2.com podeu trobar el reglament complet i les modalitats de participació; també hi trobareu consells de professionals de la imatge o dels membres del jurat per aconseguir unes fotos i vídeos magnífics amb les llanternes frontals Petzl. Els participants d'aquest joc-concurs podeu presentar les vostres imatges de l'1 de novembre fins al 31 de desembre del 2009. Així doncs... a buscar les vostres càmeres, vídeos i llanternes frontals.

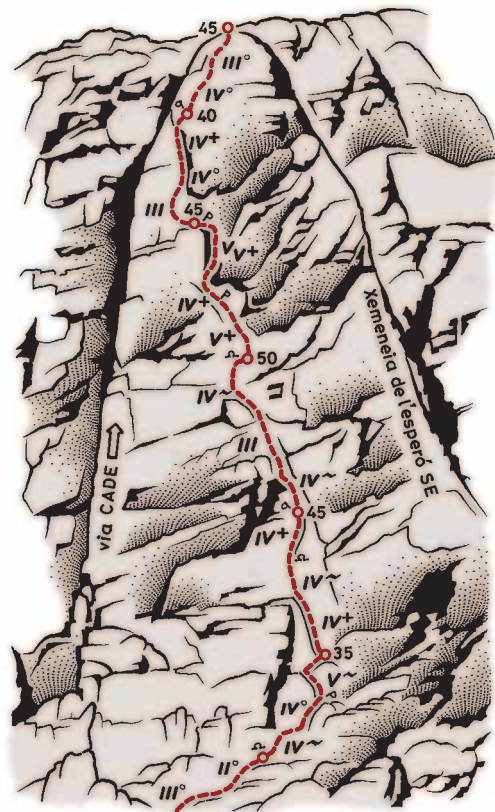
VALL DE REMUNYÉ / CIRC DE COLOMERS - Punta Innominata

Via Custòdia Compartida (310 m. ED)

VALL DE REMUNYÉ / PIC DEL MAUPÀS - Cara sud

Via Antonio Martínez (260 m. ED⁺)

Mentre l'escalada evoluciona constantment i assolix reptes nous, el magnetisme romàntic d'anar a cercar els cims més recòndits del Pirineu encara queda palès en l'activitat estival de les cròniques més actuals. Allà on anar sobrat de grau serveix de ben poc, l'instint alpinístic esdevé cabdal per encertar l'objectiu i el descens, una exigència molt més vinculada a l'experiència que a la tècnica personal de cadascú. No és estrany que a hores d'ara molta gent ben preparada físicament fracassi davant de la grandària d'una paret que no ha sabut llegir prèviament. Cèlebres escoles com el Cadí o l'entranyable Pedraforca, sense anar més lluny, són proporcionalment menys visitades que abans pel risc dubtós que ofereixen els seus vessants més salvatges. Encara hi ha qui proposa equipar millor les vies per facilitar l'aventura. Hauríem de preguntar al jovent quin és el preu de l'aventura, perquè és clar que a la muntanya arrisquem bastant menys que circulant per les carreteres, i ningú no s'exclama.

VALL DE REMUNYÉ

A la cara sud del Maupàs i a la dreta de la via CADE, Josep Jané i Raül de Bràfim obren en un atac ràpid la via Antonio Martínez (21-7-09). Es tracta d'un itinerari sobre bona roca, que d'una forma prou assequible i elegant assoleix en lliure la marcada pilastra en sis llargs de

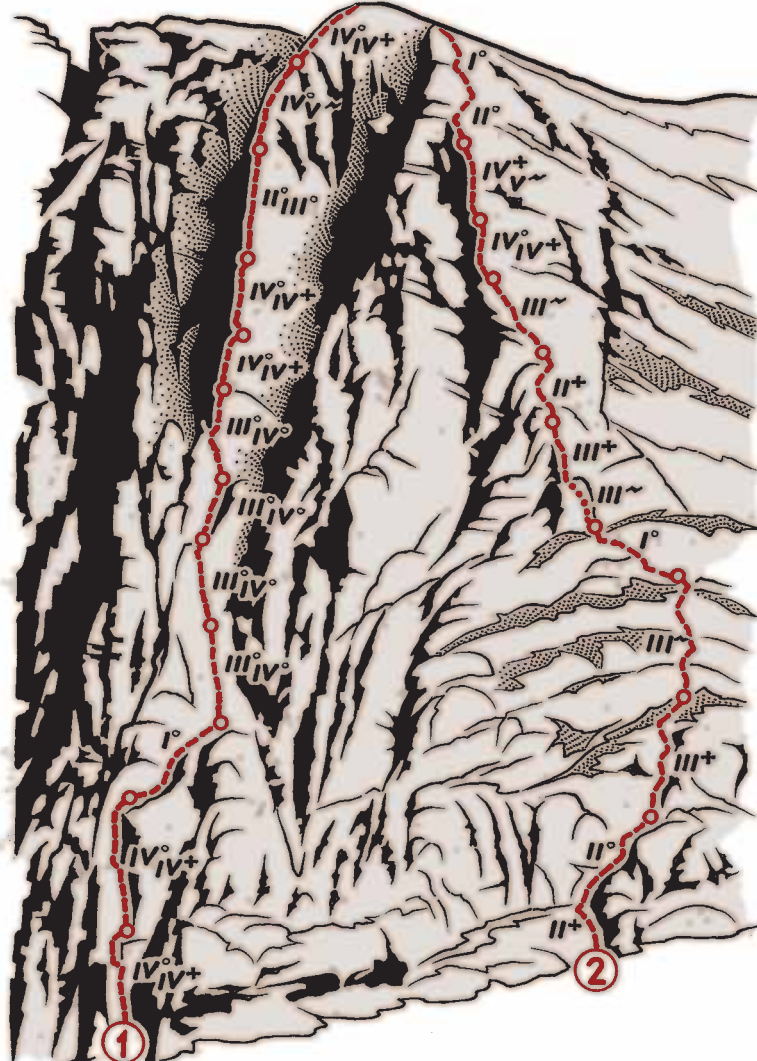
corda poc equipats en conjunt. De totes maneres, en les reunions hi trobarem algun clau o pont de roca de referència, i a la via seran molt útils els tascons i un joc de camalots fins al nº3 per a pròximes repeticions. Una interessant combinació de plaques i diedres, amb tant sols una antepenúltima tirada de dificul-

tat destacable. Aproximació per la vall de Remunyé (unes 3 h) i descens recomanable per la via Céréza situada uns 100 m a la dreta, amb ràpels equipats a aquest efecte. Com totes les vies de la paret, cal preveure una jornada intensa o bé improvisar un bivac als prats més alts de la vall pujaent el dia abans.

VALL D'ARAN / CRESTA DE CRABÈRA - Cap deth Malh

Esperó del Segle (500 m. D^o)

Esperó del Mussol (400 m. BD⁺)

Cresta de Crabera. Cap deth Malh.

VALL D'ARAN

Una nova troballa la tenim a la vall de Toran, al vessant sud de la cresta de Crabèra, on una sèrie molt definida d'esperons conviden a unes aventures prou consistents malgrat un terreny bastant mediocre en general. Primer va ser l'Esperó del Segle (22-7-09) a càrrec de Joan Jover i Jaume Llanes, en trencar el gel d'una zona totalment verge on no es coneixien altres escalades. Aquesta ruta solca el pilar més arrogant del Cap deth Malh (2.585 m) amb una ascensió homògena i encertada, on seran necessaris els tascons i

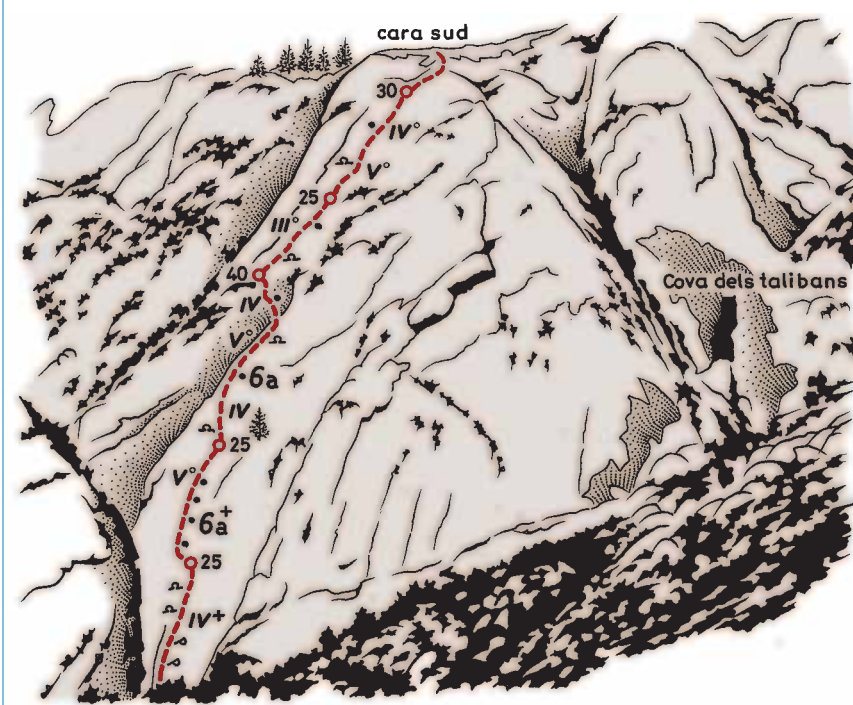
en general. Cal destacar que en aquesta contrada ja existeix la via del Pepito, que evita la gran placa per la llaminera fissura de l'esquerra, i surt totalment pels diedres de la dreta després de travessar-la a mitja alçada de la paret. Aproximació pel camí que du al port de Ratera passant pel llac Obago, i trencant a l'esquerra per guanyar l'estany de Ratera, on albirarem la paret al davant mateix (2 h). Descens caminant en direcció sud i ràpidament a l'esquerra cap al portal de Colomers, per buscar l'itinerari d'aproximació (2 h llargues).

PEDRAFORCA

A la cara nord del Calderer i per sobre de la clàssica via Pany, tenim un pilar força contundent, que fins ara sols restava oberta la mitica via GEP. Una cridanera fissura a la dreta d'una taca taronja molt característica, és l'excusa per obrir una línia directa des del prat de la via Pany, en vista d'una escalada que s'endevina força variada i entretinguda. La via Lunascente (29-8-09) oberta per Maria José Chesà i Armand Ballart, arrenca des del mateix prat per un compacte sòcol gris, i en dos llargs se situa sota dita fissura. Aquesta, progressivament s'eixampla (possible forçar en lliure) fins que a la fi dos claus ajuden a sortir-ne del desplom i es pot muntar una reunió al peu d'un exposat laberint de roca dubtosa. Un canvi radical d'aspecte, on l'instint i l'habilitat d'autoprotecció seran indispensables per assolir el cim, amb una retirada cada cop més compromesa. Cal dur un bon joc de tascons, bagues llargues, aliens al gust, camalots del n°1 al 3 repetits i un del n°4 imprescindible, per un traçat poc equipat i obert sen-

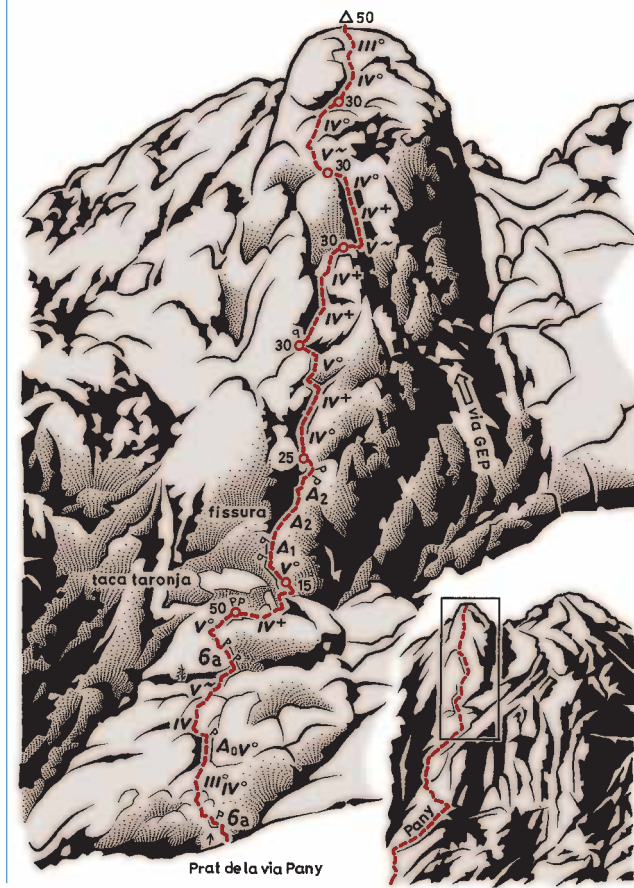
PEDRAFORCA / CONTRAFORT DE LA CARA SUD

Via Bibliotecari Exprés (145 m. ED)

PEDRAFORCA / PARET NORD CALDERER

Via Lunascente (260 m. MD⁺/A₂)

se expansions. Descens immediat a la sortida de l'itinerari, seguint les marques taronges que porten en poca estona al collet del Gat i posteriorment a la tartera principal. Cal preveure una jornada intensa per a properes repeticions, ja que d'entrada, l'aventura comença a mitja paret del Calderer.

Per sota de la cara sud del Pollegó Inferior i al darrera del Roget hi ha un ampli sòcol on fins ara sols s'havien explorat les curioses coves dels Talibans en el seu marge dret. El novembre del 2004 Rroger Llanos, Marc Subirana i Xavi Llanas, aprofitant el primer llarg d'un antic projecte, realitzen sense pitons ni expansions, la via Bibliotecari Exprés, dedicada a Jordi Bernat per la seva tasca de president del CADE. El maig del 2005 aquests mateixos companys hi tornen per equipar els passos clau amb parabolts i cordinos als ponts de roca, cosa que fa que sigui una via interessant, a més d'una bona alternativa per arribar a la cara sud escalant i poder empalmar amb un altre itinerari si escau. Cal portar un joc de tascons, aliens, friends i bagues llargues. Reunions per rapelar i una roca excel·lent. Aproximació evident des de les antigues mines a cel obert a prop de Saldes, pujant pel torrent del Ninot (1 h).

Imatges del Pirineu d'alt valor documental

La Diputació Provincial de Huesca, amb la col·laboració de la Fundació Hospital de Benasque, ens ofereix un altre llibre on es reproduïxen fotografies pirinenques d'un alt valor documental. Les fotografies són de l'arxiu del baró Bertrand de Lassus, que és al castell de Valmirande, a prop de la població de Montreiu.

El baró Bertrand de Lassus, nascut l'any 1868, fou un destacat pirineista, amic del comte Henry Russell. Tot i que no pogué participar en les primeres ascensions dels cims pirinencs, al llarg de la seva vida va fer moltes excursions i organitzà acampades d'un sibirisme del tot inusual en aquells anys, que donaren com a resultat una esplèndida col·lecció de fotografies de la serralada.

Bertrand de Lassus y el Pirineo aragonés
Jacques Labarère

Coordinació: José Miquel Pesqué
Edita: Diputació Provincial de Huesca - Àrea de Cultura. Osca (2009)
Col·labora: Fundació Hospital de Benasque
165 pàgines amb il·lustracions

La serra del Montmell

L'editorial la Comarcal Publishers ens ofereix una guia d'excursions que té la serra del Montmell com a referència, però que també ens proposa una sèrie d'itineraris per l'entorn en l'espai natural del Baix Penedès.

De la serra del Montmell i el seu l'entorn i trobareu setze itineraris. Per la Bisbal, Masllorenç, Bonastre i Albinnyana, tres. Pel Vendrell i els seus encontorns, vuit. Per Calafell i Cunit, un. Per l'Arboç, Banyeres, Santa Oliva i Bellvei, un. Per Llorenç i Sant Jaume dels Domenys, tres. I per Llorenç, Sant Jaume i el Montmell, un. En total trenta tres itineraris per uns indrets que precisament no són els més freqüentats pels excursionistes.

De cada itinerari hi ha una acurada descripció, amb dades de la vegetació que s'hi pot trobar, la dificultat, l'horari i el desnivell acumulat, a més d'un mapa detallat amb informació mitjançant simbologia, el relleu amb l'ombrejat de les muntanyes i les corbes de nivell cada 10 m.

Una guia molt pràctica d'una serra i uns paratges dels quals fins ara teníem poca informació excursionista.

Baix Penedès, la serra del Montmell
Diversos autors
Col·lecció: la Guia Negra
Edita: La Comarcal Publishers.
El Vendrell (2009)
124 pàgines amb il·lustracions

Excursionisme i cinema amateur

Potser molts es preguntaran per què un llibre d'història del cinema es comenta en aquest espai dedicat a llibres de muntanya. Cal tenir en compte que al llarg dels anys l'excursionisme ha tingut un protagonisme força important dins del món de la cultura. A Catalunya molts dels primers cineastes amateurs eren excursionistes, i les entitats excursionistes han jugat un paper, en alguns casos força destacat, en el món de la imatge. En diverses entitats al llarg dels anys s'hi han constituït seccions de cinema.

El llibre que ara comentem és un minuciós i detallat estudi del naixement, a principis de la dècada de 1930 i de les etapes posteriors, del cinema amateur a Catalunya.

Els autors han fet un treball de recerca en el qual no hi manca una relació comentada dels cineastes més destacats, les entitats on s'agruparen, les pel·lícules més rellevants, els cursos i mostres en què han participat, els premis, el prestigi internacional que han aconseguit, els constants problemes amb la censura o la relació del cinema amb la televisió.

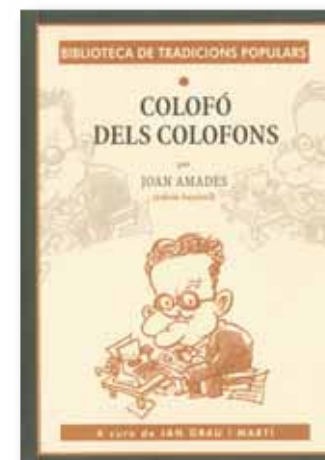
El cinema amateur a Catalunya
Jordi Tomàs i Freixa –
Albert Beorlegui i Tous
Col·lecció: Biblioteca de Catalunya
Edita: Generalitat de Catalunya. Barcelona
(2009). 644 pàgines amb il·lustracions

Tradicions populars

Amb la publicació d'aquest llibre, volum 43 de la Biblioteca de Tradicions Populars, es recupera amb edició facsimil una interessant col·lecció de llibres de butxaca, publicats entre els anys 1933 i 1937, obra del folklorista Joan Amades. El coordinador d'aquest treball ha estat en Jan Grau i Martí, que ha tingut l'encert d'encarregar per cadascun dels volums una introducció amb comentaris d'especialistes dels temes tractats.

El mateix Joan Amades va manifestar en la primera edició d'aquesta col·lecció els objectius de l'obra, que encara avui dia són vigents. Joan Amades deia: «Aquesta empresa no respon a cap fi editorial ni comercial, sinó solament a la inquietud espiritual d'aportar al corpus de la cultura catalana valors humils tinguts fins avui gairebé en absolut menyspreu a casa nostra, als quals dedica especial atenció la moderna especulació científica».

En les pàgines d'aquests llibres descobrireu la cultura popular dels nostres pobles, que en molts casos han estat completament oblidats, però que són l'ànima més profunda del pensament i la vida de la nostra societat. Uns llibres que tenen un gran interès pel que representa de recuperació de les nostres arrels.

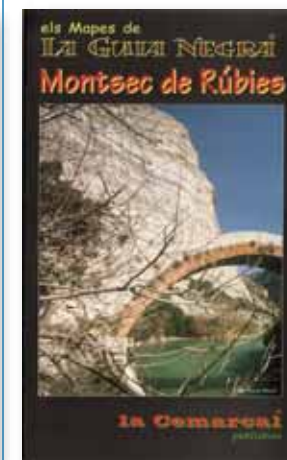
Colofó dels colofons
Joan Amades
Edita: Edicions l'Agulla de Cultura Popular.
Tarragona (2009)
112 pàgines, amb il·lustracions

Montsec de Rúbies

Com l'anterior mapa del Montsec d'Ares, publicat fa dos anys per aquesta editorial, s'acaba de publicar una segona part, que és la continuïtat d'aquesta serra prepirinenca vers llevant, el Montsec de Rúbies.

Amb una excel·lent i clara base cartogràfica, un full de color que ajuda a fer-se una idea del relleu mostrant-nos en tot detall la seva configuració. Es representen fins a cinc tipus de camins, destacant els indrets d'interès excursionista i turístic, com ara: les zones d'escalada, les coves i els avencs, els punt de vista panoràmica, els arbres monumentals, els dòlmens, els castells i fortificacions. Cal observar que molts camins són esmentats pel seu nom, i això és una aportació important per a l'excursionista.

Per facilitar la localització dels indrets hi ha un índex toponímic i una llarga llista d'adreces i telèfons d'interès: d'ajuntaments, hostals i hotels, cases rurals, restaurants, centres sanitaris i d'emergències. Un mapa que aporta una informació detallada a una escala molt adequada per l'excursionista, tant per projectar els itineraris com per realitzar-los. Manuel Cortès i Joan Ramon Segura, del Centre Excursionista de Lleida, han coordinat tota la informació excursionista.

Montsec de Rúbies
Els mapes de la Guia Negra
Escala: 1:20.000
Edita: La Comarcal Publishers.
El Vendrell (2009)

Maladeta i l'Aneto

Nou mapa de la Sèrie TOP25 del massís de Maladeta, amb l'Aneto com a cim culminant. L'acompanya una guia amb el recull de sis excursions pels peus del massís, i set ascensions: a la Tuca, el Dalli, el Salvaguardia, el pic de vall Hiverna, a l'Aneto i el Molières.

Les corbes de nivell a una equidistància de 10 m faciliten la comprensió detallada del massís. A sobre el mapa hi han marcats els itineraris que descriu la guia que l'acompanya, com també els camins de gran recorregut i de petit recorregut.

Aneto – Maladeta
Luis Jover Cruchaga
Col·lecció: TOP25
Escala: 1:25.000
Edita: Prames, S.A. Saragossa (2009)

Altres novetats editorials

Ruta del Ter. Seguint el curs del riu
Enric Soler Raspall de Fractàlia – Joan Portell Rifà
Edita: Editorial Alpina. Granollers (2009)
5 mapes escala: 1:75.000
226 pàgines, amb il·lustracions

Cabeço d'Or. Guia de escalada
Manuel Bernabeu
Edita: Editorial Desnivel. Madrid (2009)
224 pàgines, amb il·lustracions

De Sant Llorenç del Munt a Collserola
Col·lecció: Els camins de l'alba - 12
Edita: Editorial Alpina – Geo/Estel.
Granollers – Barcelona (2009)
55 pàgines, amb il·lustracions

Paseos y excursiones por el Montsec
GR – PR – SL
Edita: Prames, S.A. Saragossa (2009)
9 mapes. Escala: 1:40.000
191 pàgines, amb il·lustracions

Pyrénées. Le désir de voyage
Josep Ribas
Edita: MonHélíos. Pau (2009)
256 pàgines, amb il·lustracions

A peu per les comarques de Tarragona
25 passejades i excursions
Volum 5è
Rafael López-Monné
Col·lecció: De ferradura.
Guies per a caminants curiosos
Edita: Arola edicions. Tarragona (2009)
173 pàgines, amb il·lustracions

La gramola. Arxiu de la muntanya
El Pirineu i la poesia de la història
Joan Obiols i Puigpinós
Col·lecció: Biblioteca pirinenca - 45
Edita: Garsineu Edicions. Tremp (2009)
379 pàgines

GR 20 À través la montagne Corse
Parc Naturel Regional de Corse
Diversos autors
Edita: FFRP. París (2009)
112 pàgines, amb il·lustracions

Excursionisme

Inauguració de la nova taula d'orientació a la Mola

F. BEATO

El 20 de setembre passat es va inaugurar la nova taula d'orientació geogràfica al cim de la Mola de Sant Llorenç del Munt, que va substituir la que va ser col·locada l'any 1960 amb motiu del 40è aniversari del Centre Excursionista Sabadell. En la realització d'aquella primera taula, que ara havia complert 50 anys, hi varen col·laborar Santiago Quadras i Ramon Folch, socis del Centre Excursionista de Catalunya.

La Caixa de Sabadell es va fer càrrec totes dues vegades de les despeses d'aquest símbol de la Mola. La primera taula coincidia amb el centenari de la Caixa de Sabadell, i ara amb el seu 150è aniversari. Aquesta inauguració es va fer coincidir amb la tra-

dicional ballada de sardanes que anualment organitza la Unió Excursionista de Sabadell.

Unes 1.200 persones varen pujar a la Mola per participar en aquesta jornada popular. Entre els assistents hi havia el president de Caixa Sabadell, Salvador Soley; el director general, Jordi Mestre; el director de l'Obra Social, Fermi Pons-Pons, i també el diputat de l'Àrea d'Espais Naturals de la Diputació de Barcelona i alcalde de Granollers, Josep Mayoral. En els parlaments varen intervenir Soley i Mayoral, president de la Caixa de Sabadell; el vicepresident de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, Jordi Merino, i el vicepresident de la Federació Espanyola d'Esports de Muntanya i Escalada, Jordi Pons. També hi pujà el president del Centre Excursionista de Catalunya Josep Manel Puente amb un grup de socis. Així mateix, també feren acte de presència els alcaldes de Matadepera i de Sant Llorenç Savall i els regidors dels ajuntaments de Sabadell, Terrassa i Castellar del Vallès.

La nova taula d'orientació de la Mola és més gran que l'anterior (fa gairebé 3 m de diàmetre). Ha estat elaborada artesanalment, pintada a mà, i s'hi reproduïxen elements clau de la vista que s'observa des de la Mola, tot prenent com a referència fotografies de l'entorn. Això fa que es pugui consultar per interpretar el paisatge des del seu eix, ja que està formada per dos semicercles entre els quals el visitant pot passar.

La taula antiga no desapareixerà, sinó que s'exposarà al cim de la Mola, en un emplaçament que encara s'ha de determinar.

Francesc Beato

Fires

Èxit de la 8a Fira del Llibre de Muntanya

V. ZAPATER

El cap de setmana 3 i 4 d'octubre va tenir lloc a Cantonigròs la 8a edició de la Fira del Llibre de Muntanya. Una fira que any rere any transforma un dels pobles del Collsacabra en un gran aparador de publicacions relacionades amb al món de la muntanya i la natura, on editors, llibreters i entitats es donen cita per exposar-hi les novetats editorials.

La inauguració de la fira que va tenir lloc el dissabte 3 d'octubre a les 12 del migdia, amb la presència del conseller de Política Territorial i Obres Públiques, Joaquim Nadal, l'alcalde de Santa Maria de Corcó, Josep Mas, el president d'honor de la fira d'enguany, l'alpinista Jordi Pons, i en representació de l'equip organitzador de la fira, Ernest Gutiérrez. El vicepresident David Mengual i la secretaria de la junta, Pepa Igarua, representaren el Centre Excursionista de Catalunya.

Cada any la fira es dedica a un tema relacionat amb la muntanya, i aquest any la temàtica de les conferències ha estat «la muntanya perdins», des del vessant de l'espeleologia i la geologia. El Centre Excursionista de Catalunya ha col·laborat també amb l'organització d'un cicle de dues conferències i una projecció.

Les dues conferències del dissabte van anar a càrrec de Josep Guarro i Safont, que parlar de les exploracions espeleològiques subaquàtiques, i de Josep M. Cervelló, que va parlar sobre la geologia vista des del món de l'espeleologia. La projecció del documental *Patagònia subterrània, a la recerca del col·lector perdut del Dragón*, amb

D. MENGUAL

imatges dels prop de 3.000 m de galeries i 700 m de desnivell, va ser comentat per Josep Roig, un dels realitzadors.

L'alpinista Jordi Pons i Sanjinés va projectar el reportatge *Orígens i evolució de l'alpinisme a Europa*, i Josep Nuet i Àngels Morell presentaren la guia *La vall de Ribes a peu de poble en poble*, obra de la col·lecció de guies del Centre Excursionista de Catalunya.

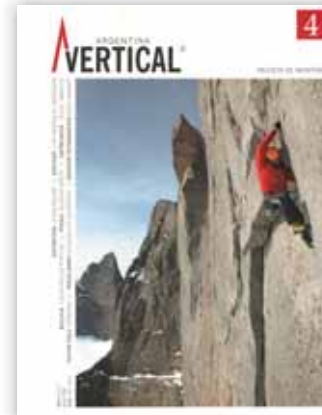
El diumenge es va projectar l'audiovisual *Espeleologia als cinc continents*, original de Montserrat Ubach; Josep Padrós Oriol va parlar sobre «El paisatge invisible». Una de les principals novetats de la fira d'aquest any va ser l'organització d'una taula rodona on es va debatre els efectes de l'aparició del llibre electrònic en el món editorial.

Una organització excel·lent i un èxit participatiu important, aquest és el resum d'aquesta consolidada fira, que any rere any ofereix l'oportunitat a tots els amants de la literatura de muntanya a gaudir dels llibres.

Francesc Beato

Publicacions

Noves revistes de temàtica muntanyenca

VERTICAL ARGENTINA, UNA NOVA REVISTA DE MUNTANYA

Vertical Argentina és una revista de muntanya publicada a Mar del Plata (Argentina), amb periodicitat trimestral. Amb una gran qualitat, ve a reforçar les més humils *Kóoch* i *Al borde* en la difusió dels esports de muntanya en l'immens país andí. Han vist la llum fins ara cinc números, dedicats a les ascensions i escalades fetes a l'Argentina per alpinistes de tots els països i també a les dels alpinistes argentins en el món.

Una sòbria però efectiva maqueta, en la qual destaca el to mat de les fotos i el fons blanc i de tons clars, fa que la lectura sigui molt agradable.

En el tercer número (abril 2009) destaca un article sobre les ascensions més rellevants fetes en la temporada 2008 per escaladors argentins a la Patagònia; també destaca un article del català Oriol Baró sobre la via que va obrir juntament amb Jordi Corominas en el Cerro San Lorenzo, a la Patagònia.

En els dos números anteriors cal destacar l'article de Rolando Garibotti sobre la gran travessa de totes les puntes del Cerro Torre i el d'Alfredo Cevallos sobre l'ascensió en estil alpi de la via britànica del Shisha Pagma, l'activitat argentina més destacada a l'Himàlaia, tal com diu el seu editor Esteban Degregori, alhora escalador consumat.

En el nº 4 (juliol 2009) hi destaca un article d'Alex i Thomas Huber d'escalada a l'Antàrtida.

verticalargentina.com

Jordi Lalueza

NEU I ALLAUS, LA REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ PER AL CONEIXEMENT DE LA NEU I LES ALLAUS

El passat mes d'abril va sortir al carrer el primer número de *Neu i allaus*. Aquests últims anys els aficionats i professionals del món de neu del nostre país miraven amb admiració els països veïns, i no tant veïns, en els qual ja funcionaven associacions que tenien com objectiu l'estudi de la neu i els allaus, aquest col·lectiu es va moure i constituïren l'associació el 2006.

No podia ser més encertat el naixement d'aquesta associació quan en el nostre país els practicats d'esquí fora pista i els que fan travesses hivernals per alta muntanya, cada cop són més nombrosos, amb el que això representa per a tot el col·lectiu que freqüenta la muntanya a l'hivern.

En aquesta revista hi trobareu articles divulgatius i tècnics, però també informatius de tot el que representa el món de la neu. En aquest primer número destaquen sobretot els articles sobre seguretat, que us informaran dels mètodes de desenterrament de víctimes d'allaus i la recerca de víctimes; un extens resum del Congrés Internacional de Ciències de la Neu, celebrat a Canadà; la primera trobada organitzada pel l'ACNA, el 2008 a Tavascan; un article antropològic que ens parla sobre la relació de l'home amb la neu, i el resum dels accidents provocats per allaus a l'estat espanyol durant la temporada 2007 – 2008.

prodesmunoz@gmail.com

Francesc Beato

Escalada

La via «Orbayu» al Picu Urriellu, la més difícil del món

© WWW.ETB.COM/FOTOS/DEPORTES/DETALLE/23036/LOS-HERMANOS-POU-PUICU-URRIELLU/

Els germans alavesos Iker Pou (30 anys) i Eneko Pou (34 anys) van aconseguir fer d'una tirada i en un mateix dia la via en estil lliure més difícil del Naranjo de Bulnes (*Picu Urriellu* en asturià) i també del món. Iker y Eneko van aconseguir encadenar els 13 llargs de la via «Orbayu» el 4 de setembre passat. Els germans Pou van fer cim vuit hores després de començar l'escalada, de manera que van culminar una gesta que posa l'Urriellu en un lloc d'altíssim nivell en l'àmbit de l'escalada internacional.

Per als escaladors l'obertura en escalada lliure d'aquesta via representa un salt qualitatiu en el coneixement d'aquesta emblemàtica muntanya de la serralada Cantàbrica, que reuneix atractiu i història en el món de l'alpinisme. La via que han obert els Pou té un total de 13 llargs i supera un desnivell de 500 m, i amb una dificultat que no es pot comparar amb altres vies del

món, que recorre l'elegant paret oest del Picu Urriellu. La majoria dels llargs són de 8, però n'hi ha un que ronda el 9a, trams que estan al límit humà de l'escalada i amb una exposició que pocs escaladors poden suportar. Per tant, l'«Orbayu» combina la llarga distància amb la gran dificultat.

Els germans Pou persegueixen aquest repte des de ben joves, però finalment, durant dos mesos i mig van preparar aquest itinerari de dificultat màxima, que han batejat amb el nom de «Orbayu», el *xirimiri* basc o el castís *cala bobos*. El seu objectiu ha estat obrir una nova via que empalma amb una altra d'oberta («Mediterráneo») i alliberar el seu llarg més complicat: 35 m d'escalada artificial que se superen en lliure, de manera que la dificultat és única, i que aconseguirien de fer en vuit hores sense cap caiguda.

Jordi Bernat

Espeleologia

Les campanyes de l'ERE del CEC a Picos de Europa i al Pirineu

Cueva del Castillo.

CASTILLO DE ACHER

Amb col·laboració amb els companys del CEA d'Aragó s'ha superat l'estretor del forat de la Marilyn de la cova del Castillo de Acher, i s'ha arribat a una sèrie de galeries noves i al riu un altra vegada. Aproximadament s'ha explorat gairebé 1 km de galeries noves; al final del riu on s'està avançant, l'equip s'ha quedat a la base d'una cascada d'uns 20 m que s'es-

calarà properament. Aquesta activitat s'ha dut a terme a llarg de l'any 2009.

La cova del Castillo té un recorregut d'uns 3'5 km des de la boca d'entrada fins al forat de la Marilyn, lloc on s'ha dut a terme les noves exploracions en poder superar aquest pas, que havia estat un antic bufador petitíssim i que, després d'ardues desobstruccions, es va obrir un gran forat que donava pas noves galeries. Aquesta exploració situaria el recorregut total de la cavitat en els 4,5 km i els 235 m de desnivell.

Dani Ferrer

PICOS DE EUROPA

Enguany l'ERE del CEC ha tornat a Picos d'Europa, on ha desenvolupat l'exploració de la Cueva de Ostón, localitzada l'any passat, tot i que un pastor d'Ario ja ens en parlava d'aquesta cova l'any 1996. També se cerquen cavitats a la zona de Vega Mahor; s'exploren les boques localitzades l'any 2000 en el decurs de la campanya de la SIE, que encara no havien estat explorades; d'aquestes destaca la Sima la Chapa, un avenc situat al vessant del Cares, a bastant més alçada que l'Asopladeru la Texa, en un barranc paral·lel a aquest.

L'exploració de la cavitat ha quedat aturada a més de 100 m de desnivell, en un sector de grans sales comunicades amb una galeria de grans dimensions i amb diverses continuacions obertes i pendents d'explorar.

Francesc Rubinat

Curses de muntanya

Quasi 1000 inscrits en la Cursa CEC a Collserola

El diumenge 22 de novembre el Centre Excursionista de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona van organitzar la 19a edició de la Cursa CEC a Collserola. Es tracta de la tradicional caminada popular que el CEC organitza des de l'any 1990, i que l'any passat es va transformar en una cursa intensa i dura de 18 km aproximadament i amb un recorregut de desnivells forts, amb sortida i arribada al campus nord de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Enguany hi va haver 986 inscripcions, 363 inscripcions més que en la darrera edició; és el primer any que la cursa té participació de corredors de fora de l'àrea metropolitana, amb esportistes vinguts de Vilafranca del Penedès, Vic, Tortosa o Terrassa. Això fa pensar que aquesta cursa comença a cobrar importància en el calendari dels aficionats a les curses de muntanya.

La competició va començar puntualment a les 9 del matí d'un diumenge una mica plujós. Sobre 2/4 de 10 la pluja va parar i va deixar una temperatura òptima per córrer i un terreny una mica tou. Tot el recorregut es va dur a terme sense incidències i els primers corredors arribaven en poc menys de trenta minuts al punt més alt de la cur-

sa (Sant Pere Màrtir) i al primer avituallament que l'organització tenia previst.

Amb 1 h i 13 min el primer corredor, Víctor Tudela del Córrer a Gelida, va creuar la línia de meta a la plaça del campus nord de la UPC, seguit a 1 minut de José Portillo i de Robert Guiler. Més tard, amb 1 h i 30 min, la primera dona, Meritxell Llinàs del CEUE-TIL, va creuar la línia d'arribada seguida en segon lloc de Mireia Sans, amb 42 segons de diferència.

A la 1 del migdia es tancava l'arribada, amb 817 corredors que van completar la cursa, el lliurament de trofeus, els pernils habituals que es regalen als primers en arribar a la meta i el sorteig de regals que es va fer entre els participants.

Sergi Esteban
<http://collserola.cec.cat>

Rècords sota terra després de dècades de treball

El dia 10 d'agost d'enguany s'aconseguia a Cantàbria la unió de la Sima del Acebo amb el Sistema del Mortillano, de manera que aquest sistema resulta amb un recorregut 114 km i 950 m de fondària, i esdevé la cavitat amb més desenvolupament de l'estat espanyol. Això ha estat possible gràcies al fruit de 48 anys de treball de nombrosos grups d'espeleologia, encapçalats per l'Agrupación Espeleológica Ramaliega.

Una mica més al sud, a Burgos, continuen els treballs d'exploració del segon síf del Pozo Azul. L'equip internacional va arribar, durant el mes de juliol, al final d'aquest síf, un tram obert de 70 m, que ha resultat ser el

AER

Curses de muntanya

Victòria de Gabriel Santamaría en les 100 Milles de l'Himàlaia

Gabriel Santamaría ha vençut en la 19a edició de les 100 Milles de l'Himàlaia que es va celebrar del 26 al 30 de octubre en la zona de Darjeeling, al nord de l'Índia. Santamaría va dominar la carrera des de la primera de les cinc etapes, i ha estat el més ràpid en totes, amb un crono final de 15 hores 22 minuts, 1 hora 55 minuts per davant de l'anglès James Anthony Lowe.

Pel que fa a la categoria femenina, l'anglesa Charlotte Louise Penfold va acumular un crono destacat amb 18 hores 43 minuts, seguida per la mexicana Nahila Hernández amb 21 hores 24 minuts.

La Himalayan 100 Mile Stage Race és una de les curses de llarga distància més boniques del món; amb el recorregut es poden veure l'Everest, el Lhotse, el Makalu i el Kanchenjunga, quatre dels cims més alts de la Terra. Durante cinc dies els participants han recorregut 160 km, amb etapes de 21 a 42 km, per la serralada de l'Himàlaia. La cursa assoleix els 2.000 m i

els 3.600 m. L'itinerari es desenvolupa al llarg de la frontera entre l'Índia i el Nepal, i es localitza al nord de l'Índia i dins de la província de Darjeeling, famosa pel te.

En el marc de les 100 Milles de l'Himàlaia, se celebra també el Mount Everest Challenge Marathon, que també el va guanyar Gabriel Santamaría en 4 hores i 40 minuts.

Press No Limit

Més informació:
www.nlmnt.com/himalayan

CLASSIFICACIÓ HIMALAYAN 100 MILE STAGE RACE 2009

1. Gabriel Santamaría (Espanya)	15:22:00
2. James Antony (Regne Unit)	17:05:00
3. Byeung Sik Ahn (Corea)	17:56:00
4. Yen Po Chen (Taiwan)	18:08:00
5. Charlotte Louissa (Regne Unit)	18:43:00
6. Thomas James (Regne Unit)	20:23:00
7. Roberto Daniel (Argentina)	20:42:00
8. Andrew Barnett (Regne Unit)	20:42:40
9. Nahila Hernandez (Mèxic)	21:24:00
10. Kenneth James (Regne Unit)	21:50:00

Èxit de participació en la quarta edició del Tirraid de Banyoles

L'equip local del Triatló Club Natació Banyoles format per Francesc Prat i Oriol Pueyo s'emporten la victòria després de poc més de dues hores de competició, orientant, corrent, pedalant i remant.

El 18 d'octubre passat el Centre Excursionista de Catalunya, amb el suport de la Secretaria General de l'Esport i l'Ajuntament de Banyoles, va organitzar la quarta edició del Tirraid de Banyoles. El Tirraid és un raid d'aventura d'iniciació, per a totes les edats i nivells, on equips de dues persones (femenins, mixtos o masculins) han d'anar localitzant una sèrie de fites marcades sobre un mapa amb l'única ajuda d'una brúixola en el menor temps possible, ja sigui corrent, en bicicleta de muntanya i caiaç.

Enguany el Tirraid ha comptat amb una participació rècord de 63 equips inscrits, dels quals 60 han arribat a la línia de meta situada al Club Natació Banyoles. Cal destacar l'àmplia participació femenina; del total d'equips, 17 han estat femenins, 23 mixtos i 20 masculins. Cada noia que formava part d'un equip bonificava un 7% en el temps final, d'aquesta manera l'organització busca equiparar el temps amb els homes i fer una única classificació final.

Dels 120 participants 17 han estat de Banyoles, uns altres 10 del Pla de l'Estany i 15 de la ciutat de Girona. Els equips que venien de més lluny eren de la Cerdanya. També cal apuntar les joves promeses del Club Natació Banyoles, entitat que ha aportat tres equips de caiaquistes de 14 anys i que no ho han fet gens malament.

Els equips han començat a les 10 del matí amb una orientació a peu de 10 km als voltants de l'estany. En el moment de la sortida es va lliurar als equips el mapa de la cursa (1:10.000)

i les coordenades UTM dels controls, que calia buscar sobre el terreny. El millor parcial d'aquesta secció se l'ha endut l'equip masculí "Els de la Forestal", format per en Joaquim Sanchez i en Jordi Maura amb un temps de 52 minuts i 29 segons.

A la segona secció del raid de 15 km i d'orientació en bicicleta de muntanya, els corredors havien de localitzar de nou un llistat de coordenades abans de poder sortir a cobrir el recorregut i localitzar els controls de pas. El millor parcial en la secció de BTT se l'ha endut l'equip "Triatló Club Natació Banyoles" amb Francesc Prat i Oriol Pueyo, amb un temps de 42 minuts 14 segons.

Finalment els equips han superar una última secció de caiaç i per relleus, on havien d'anar primer un i després l'altre integrant de l'equip a buscar una fita situada en una caseta de l'estany. L'equip més ràpid en la secció de caiaç ha estat de nou "Els de la Forestal" amb un temps de 9 minuts i 45 segons.

Els primers en finalitzar el raid han estat els locals del Triatló Club Natació Banyoles amb un temps final de 1 h 47:20. Els han seguit l'equip mixt del Rittal i el Pike Bikers-Grions.

Mes informació: www.raidwiar.com
Sergi Esteban

CLASSIFICACIÓ TRIRAIID BANYOLES 2009

Equip	Noms	Temps final
1. Triatló CNBanyoles	Francesc Prat / Oriol Pueyo	1:47:20
2. Rittal	Betlem Polo / Miquel Marín	1:52:50
3. A pike bikers-grions	Abel Martínez / Cesar Camarero	1:53:35
4. Esports Iris! La garra!	Agnes Font / Yolanda Hernández	1:53:55
5. Incahuasi 6638	Paula Fritzsche Xavier Mimó	1:54:00
6. Sampakita	Willy Garcia / Sergi Garcia	1:54:02
7. Els retrobats	Mariona Masanas Oriol Sallent	1:56:21
8. Collonuts Platja d'Aro	Enric Gràcia / Marc Masó	1:59:30
9. Els de la forestal	Joaquim Sanchez / Jordi Maura	1:59:56
10. Les Kones	Mercè Arcos / Olga Ferrer	2:05:08

Montserrat Llorens

presidenta de la Secció de Geografia i Ciències Naturals del Centre Excursionista de Catalunya

Aquesta secció ha celebrat enguany el seu centenari; però per arribar fins aquí han hagut de fer moltes coses. En aquesta entrevista Montserrat Llorens ens explica què representa aquesta secció per al club i per a la societat, però també per al món excursionista.

¿L'interès per la geografia et va venir del fet de sortir d'excursió o a l'inrevés: l'interès per la geografia et va portar a l'excursionisme?

Crec que qualsevol excursionista amb cara i ulls ha de tenir interès a conèixer, com a mínim, l'estructura geogràfica del seu país ja que, com en el nostre cas, és l'àmbit per on, majoritàriament, discorren les nostres excursions. En el meu cas, però, la implicació amb la Secció ha vingut, sobretot, de la mà de les ciències naturals i, especialment, de la botànica. El meu interès no ha estat mai d'anar a devorar muntanyes i he buscat que l'excursionisme tingués, per a mi, un contingut afegit, potser més reposat i reflexiu.

La Secció té una història que es podria qualificar de gloriosa, amb noms de la ciència catalana com ara Norbert Font i Sagué, Lluís Marià Vidal, Oriol de Bolós, Francesc Masclans, Lluís Solé Sabarís... ¿Qui sou i què voleu? ¿Què heu fet per arribar al centenari?

Modestament, crec que podria afirmar que la nostra Secció ha estat i és hereva, com altres Seccions del CEC, d'un dels principis fundacionals de l'entitat, que és la intenció de promoure l'excursionisme científic.

Pel que fa al centenari de la Secció, no crec que ningú hagi tingut mai el propòsit definit d'arribar-hi. A un centenari s'hi arriba, tant les persones com les institucions, perquè la vitalitat d'un organisme ho fa possible i, naturalment, no tothom hi arriba en les mateixes condicions... I la celebració del centenari l'hem enfocat més com un esdeveniment participatiu i, si fos possible, projectat cap al futur, més que no pas com l'enyorança d'antigues glòries que, en diverses ocasions i circumstàncies, crec que han tingut ja el seu degut reconeixement. El passat ens pertany com a patrimoni i com

a estímul, però només el futur és carregat de reptes i de promeses que ens cal complir.

¿Quin sentit té avui dia una Secció de Geografia i Ciències Naturals en un centre excursionista?

Al nostre entendre, la Secció de Geografia i Ciències Naturals, com la resta de seccions del CEC i cadascuna en el seu camp específic, té la finalitat de servir, fomentar i canalitzar els interessos dels socis. No crec que la finalitat o el sentit de les seccions s'hagi de mesurar en termes d'èxit o de participació numèrica, sinó per la capacitat d'oferir espais de participació prou engrescadors per als socis, siguin els que siguin. Crec que això només és possible si les persones que promouen i organitzen les activitats ho fan desinteressadament (i subratllo, desinteressadament) i amb il·lusió.

Fem recerca botànica científica i rigorosa i, d'altra banda, oferim cursos de botànica popular. Fem excursions mensuals familiars, que tenen ja un patrimoni al voltant de 400 excursions, i fem viatges geogràfics i culturals. Fem sortides de descoberta i observació de la natura en les quals es posa èmfasi en algunes de les peculiaritats dels indrets que es visiten: la geologia, la botànica, la etnologia, etc. Organitzem, també, nombroses conferències sobre les nostres especialitats i sobre temes importants i d'actualitat. Enguany, a més, hem fet un interessant viatge naturalístic a les illes Canàries, i aquesta és una fórmula que ens agradaria poder repetir... Sovint busquem la col·laboració d'especialistes foranis, com quan ens han acompanyat membres de l'Institut de Paleontologia de Catalunya – IPC, als jaciments de la conca de Tremp, o els cursos d'ornitologia, en col·laboració amb membres de l'Institut Català d'Ornitologia – ICO.

¿Com creus que hauria de ser la Secció en el futur i quina tasca hauria de desenvolupar de cara a la societat?

De cara a la societat, un centre excursionista ha d'oferir i fomentar allò que els seus membres saben i volen fer, cadascú segons les seves peculiaritats i aficcions. Crec, d'altra banda, que una entitat excursionista com cal ha d'oferir, per damunt de tot, un espai de convivència, de trobada, d'amistat, d'ajut recíproc... és a dir, procurar un àmbit físic i de persones on tothom s'hi pugui sentir acollit i apreciat. On tothom s'hi pugui sentir bé, com a casa, a fi de comptes.

L'excursionisme, i totes les activitats que s'hi puguin relacionar, tenen com a àmbit propi la natura i, normalment, un grup humà unit per uns certs interessos i afinitats. Crec que aquest és el nostre camp específic, abans, ara i sempre.

¿Creus que el jovent d'avui té interès per la geografia?

Crec que, com que el món és tan gran i som tants els que hi vivim, sempre hi pot haver espais i afinitats per a tots els gustos. Vull remarcar que, en la majoria dels casos, no crec gens en la dràstica divisió per edats que avui es fa de la societat. Parlem molt de diver-

sitats culturals i normalment les entenem com vingudes de fora, exòtiques i fascinants, però la rica diversitat entre edats també és un factor cultural de gran valor que caldria tenir en compte i mirar d'establir vasos comunicants en totes dues direccions.

La vostra Secció convoca anualment dos premis importants: el premi Pau Vila de recerca per a excursionistes i el premi Pius Font i Quer de fotografia botànica: ¿Què representen aquests personatges i quina importància tenen en el món científic?

Els premis tenen una periodicitat biannual, i es convoquen en anys alterns: enguany és l'hora del premi Font i Quer, i l'any vinent convocarem el premi Pau Vila.

El perquè d'aquests premis té el mateix fonament que l'existència de la Secció i del Centre mateix: fomentar i estimular l'excursionisme científic. Em sembla que no cal recordar ara la importància dels dos científics que els donen nom, innovadors i de reconegut prestigi internacional en els camps respectius de la botànica i de la geografia, i tan lligats al Centre. El que es voldria aconseguir amb aquests premis ja ho hem dit abans: fomentar l'excursionisme científic. L'excursionisme, per ell mateix, sempre té quelcom d'aventura, però l'aventura no rau només en el risc ni en la competitivitat. Per això creiem que l'aventura de descobrir, seriósament i amb profunditat científica, ni que sigui només en l'àmbit del nostre petit país, hauria de formar part, també, de l'horitzó i de les aspiracions dels nostres excursionistes.

PER EVITAR LA VIOLÈNCIA MASCLISTA, TU QUÈ HI TENS A DIR?
ENTRA A **TUQUEHITENSADIR.GENCAT.CAT**

atenció a les
dones
de violència
900 900 120
www.gencat.cat/infodones/linea900.htm
Servei 24 hores
gratuit
confidencial

Generalitat de Catalunya
Institut Català de les Dones

per
la prevenció

som-hi

Al nord de l'Alt Urgell

El pic de Salòria per la vall de Borgs

- Coll de Cabús
- Font del Coll de Cabús
- Torrent de Borgs
- Coll entre el Bassiets i la Torre de Cabús
- Pic de Salòria Oriental (2.767 m)
- Pic de Salòria (2.789 m)

El Pic de Salòria es el més alt de l'Alt Urgell. Situat en un extrem de la serra que va des del coll de Cabús fins al coll de Conflent, ofereix una magnífica panoràmica sobre una bona part del Pirineu català, Andorra i, fins i tot, d'una part d'Oscà. Aquesta ascensió s'inicia al coll de Cabús, límit entre les terres d'Andorra i el Pallars Sobirà. Fins aquí arriba una carretera asfaltada que surt de la Massana (Andorra). Pel costat pallarès hi puja una llarga pista des d'Alins.

La vall de Borgs s'enfila per la cara nord de la serra de Bassiets, que tanca la seva capçalera amb una important paret formant un circ rocós. És una vall solitària, poc visitada i per on es fa difícil seguir la ruta, encara que no hi ha cap possibilitat de pèrdua.

0:00 h Des de el coll de Cabús comencem a caminar pel vessant del Pallars Sobirà en direcció a uns troncs que antigament haurien format part d'alguna vella estructura. Aviat s'inicia la pujada que duu fins a la font del Coll de Cabús i més tard arriba al petit coll des del qual s'entra a la vall del riu Borgs.

0:20 h En aquest punt podem anar a l'esquerra a buscar la carena i així podem passar pels cims de la Basseira, la Torre de Cabús, Bassiets i Salòria. La ruta aquí descrita, segueix el camí més marcat i baixa fins al fons de la vall tot travessant un bosc petit fins a arribar al riu.

0:35 h Pels prats ondulats del marge dret del torrent comencem a guanyar alçada. Sense separar-nos del riu s'ha d'anar seguint les fites. Passats dos petits llacs a la dreta, el torrent fa un parell de revolts i s'enfila fort. És aquí on hem de creuar per començar a pujar per una forta rampa de roca pissarra

La vall del riu Borg. Al fons el cim del Bassiets

esmicolada, que en fa difícil l'avanç. **1:25 h** Tot pujant, el pic de la Torre de Cabús destaca a l'esquerra. Cal mirar de seguir sempre les fites, que de vegades són molt difícils de veure sobre el terreny caòtic per on caminem. S'ha d'anar guanyant alçada mentre ens aproximem a aquest cim. No triguem gaire a veure la carena i el coll de la Torre de Cabús, per on hem de passar.

2:15 h Un cop a la carena s'ha d'anar a cercar el coll entre el Bassiets i la punta oriental del Salòria. Els vessants pronunciats d'aquest cim fan que sigui més fàcil pujar-lo que no pas donar-hi la volta. S'ha d'assolir un nou coll per tal d'enfilars els últims 100 m de desnivell que porten a trepitjar el cim del Salòria, de 2.789 m d'altitud.

3:00 h Cim del Salòria. Des d'aquí dalt, la vista de les muntanyes que van des d'Oscà fins al Ripollès és impressionant.

5:00 h Retornem al coll de Cabús, inici d'aquest itinerari.

Temps de camí:

5 h.

Desnivell:

900 m

Dificultat:

Mitjana

Cartografia

Alt Urgell. Institut Cartogràfic de Catalunya. Escala 1: 50.000

ALBERT MARTÍNEZ

Baqueira-Beret · Boí Taüll Resort · Gran Pallars Espot Esquí · Gran Pallars Port-Ainé · Gran Pallars Tavascan
 Port del Comte · Aransa · Bosc de Virós · Lles de Cerdanya · Sant Joan de l'Erm · Tuixent-La Vansa
 11 estacions d'esquí · 500 km de pistes · 113.000 viatgers/hora de capacitat · 1.230
 canons de neu · 90 remuntadors mecànics · 700 monitors · 30.000 places d'allotjament

jo també vull sentir lleida

del Pirineu a la Plana, viu l'hivern a Lleida amb els cinc sentits

amb rutes gastronòmiques, culturals i de natura · turisme ornitològic · excursions i passeigs a cavall, en BTT
 o a peu · relax en balnearis i spas · més de 560 allotjaments rurals · **acaricia, mira, escolta, olora, assaboreix**

